

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Heleri Soe

**ARUANDEKUUPÄEVA JÄRGSETE SÜNDMUSTE
AVALIKUSTAMINE JA TEGEVUSE JÄTKUVUSE HINDAMINE
EESTI MAJUTUSSEKTORI 2019. AASTA MAJANDUSAASTA
ARUANNETES COVID-19 PANDEEMIA TINGIMUSTES**

Magistritöö

Õppekava TARM02/18, peeriala Majandusarvestus

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA

Tallinn 2021

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 10 365 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Heleri Soe

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 192449TARM

Üliõpilase e-posti aadress: heleri.soe@hotmail.com

Juhendaja: Monika Nikitina-Kalamäe, MA:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
SISSEJUHATUS	5
1. ARUANDEKUUPÄEVA JÄRGSE TEABE KÄSITLUS.....	8
1.1. Aruandekuupäeva järgse teabe avalikustamise nõuded.....	9
1.2. Teabe avalikustamine aastaaruandes	13
1.2.1. Teabe avalikustamise erinevad käsitletlused.....	14
1.2.2. Kriisiolukorras info avalikustamist mõjutavad tegurid	17
1.3 Tegevuse jätkuvuse hindamine.....	19
2. UURINGU METOODIKA	25
2.1. Hüpooteesid ja kasutatud meetodid.....	25
2.2. Uuringu valimi kirjeldus.....	29
3. UURINGU TULEMUSED JA JÄRELDUSED.....	34
3.1 Majandusaasta aruannete analüüsi tulemused	34
3.2. Kvalitatiivne analüüs aruandekuupäeva järgsete sündmuste kohta esitatud teabe kohta...38	
KOKKUVÕTE	47
SUMMARY	51
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	54
LISAD	60
Lisa 1. Audiitorkogu juhendmaterjal koroonaviiruse mõju käsitlemiseks raamatupidamise aastaaruandes mittekorrigeeriva sündmuse puhul	60
Lisa 2. Ettevõtted, kelle 2019. aasta majandusaasta aruannet uurimuses kasutati	63
Lisa 3. Esimese hüpoteesi testimise algandmed aastaaruandes eriolukorra kajastamise kohta	67
Lisa 4. Teise hüpoteesi testimise algandmed esmaste otsuste kajastamise kohta aastaaruandes	68
Lisa 5. Kolmanda hüpoteesi testimise algandmed.....	69
Lisa 6. Kvalitatiivses analüüsis kasutatud esmaste otsuste informatsioon.....	70
Lisa 7. Sõnapilve alusandmed (enimkasutatud lahendused)	73
Lisa 8. Lihtlitsents	74

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, kas Eesti majutussektori ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes on aruandekuupäeva järgsed sündmused avalikustatud nõuetekohaselt ning kuidas on välja toodud aruandekuupäeva järgse sündmusena 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukord. Samuti uuritakse, kas ettevõtteid on hinnatud jätkusuutlikuks ning kas ettevõtte on olnud jätkusuutlik ka järgneval, 2020.aastal.

Uuringus kasutatavad meetodid on hii-ruut test ja sõnapilve moodustamise abil, teostati kvalitatiivne analüüs aruannetest saadud lisainformatsiooni kohta aruandekuupäeva järgsete sündmuste kohta. Eesmärgist lähtudes püstitatud hüpoteesid on järgmised:

1. Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes mõjutab 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni väljatoomist auditeerimine.
2. Auditeerimine on mõjutanud Eesti majutussektoris tegutsevate ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamist.
3. Eesti majutussektoris tegutsevate auditi- või ülevaatuskohustuslastest ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetele lisatavas vandeaudiitori aruandes on pandeemiast tingitud majanduslik olukord mõjutanud tegevuse jätkuvuse hindamist.

Hüpoteeside testimiseks koostatakse valim majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetest, mille kogusuurus on 150 aruannet. Uuringu käigus kogutakse ettevõtete majandusaasta aruannetest mitmesugust teavet aruandekuupäeva järgsete sündmuste ja tegevuse jätkuvuse kohta. Hüpoteeside testimise käigus saab vastu võtta esimese ja teise hüpoteesi. Kolmanda hüpoteesi vastuvõtmiseks ei olnud piisavalt vandeaudiitori otsuseid, kus rõhutati pandeemiast tulenevaid riske tegevuse jätkuvusele. Kvalitatiivne analüüs näitab, et majutussektorite ettevõtted, kes olid otsustanud vastava teabe aruandes avaldada, kasutavad aktiivselt riigi poolt väljapakutud meetmeid kriisiga toimetulekuks.

Võtmesõnad: aruandekuupäeva järgsed sündmused, koroonaviirus, majutussektor

SISSEJUHATUS

Ettevõtete majandusaasta aruannetes tuleb nõuetekohaselt avalikustada olulist teavet ettevõtte kohta. Eesti finantsaruandluse standard (EFS), mis koosneb Raamatupidamise Toimikonna juhenditest, põhineb väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetele mõeldud rahvusvahelisel finantsaruandlusstandardil (SME IFRS) (Toimikonna... 2020). Standardis peetakse oluliseks informatsiooniks teavet, mille avaldamata jätmine võib mõjutada aruande kasutajate poolt aruande põhjal tehtavaid majandusotsuseid (SME IFRS 2.5, 2.6, 3.15, 3.16; RTJ 1 p. 41).

Teabe avalikustamise teema kerkis Eestis ja kogu maailmas esile 2020. aastal COVID-19 viiruse pandeemiast tingitud mõjude tõttu, mis on muutnud majandussektori ebastabiilseks ja ettearvamatuks. Koroonakriisi valguses seati erilise tähelepanu alla ettevõtete aruandekuupäeva järgsete sündmuste avalikustamine 2019. aasta majandusaasta aruannetes.

Eelkõige peeti oluliseks, et ettevõtte peab hindama kriisi võimalikku mõju tegevuse jätkuvusele ja võimalusel kirjeldama kriisiga toimetulekumeetmete rakendamist ettevõttes. Selliseks teabeks on näiteks tulevaste perioodide finantstulemuste hinnangud/otsused, vastuvõetud otsused kriisiolukorra leevendamiseks (näiteks koondamine, palkade langetamine) ning võimalikud majandusaasta andmeid korrigeerivad/mittekorrigeerivad sündmused. Audiitorkogu andis välja 2020. aasta kevadel ka näidistekstid, mida ettevõtjad ja audiitorid soovi korral aastaaruande koostamisel kasutada saavad.

Avalikustades aastaaruandes olulist informatsiooni nagu selleks on koroonakriis, annab aruannete tarbijatele signaale, mis on kriisi ajal majandussektoriga toimumas ning milliseid meetmeid kasutatakse, et ettevõtte tegevust võimalikult edukalt jätkata. Samuti on võimalik majandusaasta aruannete järgi välja selgitada, mis valdkonna ettevõtted on saanud kriisis enim kannatada. Kuna 2019. aasta aruandes on koroonakriis peamiselt mittekorrigeeriv aruandekuupäeva järgne sündmus, siis kriisist mõjutatud finantstulemusi saab näha 2020. aasta majandusaasta aruannetest.

Vaadeldes koroonakriisi olemust, siis on kõige rohkem saanud majanduslikult kannatada turismisektor, sh majutusteenust pakkuvad ettevõtted. Seetõttu on töö autor valinud uurimisobjektiks majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruanded, kuna antud sektoris on koroonaviiruse mõju olnud märkimisväärne ja peaks olema aruandes mainitud.

Magistritöö eesmärk on välja selgitada, kas Eesti majutussektori ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes on aruandekuupäeva järgsed sündmused avalikustatud nõuetekohaselt ning kuidas on välja toodud aruandekuupäeva järgse sündmusena 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukord. Samuti uuritakse, kas ettevõtteid on hinnatud jätkusuutlikuks ning kas ettevõtte on olnud jätkusuutlik ka järgneval, 2020.aastal.

Eesmärgi põhjal püstitatud magistritöö hüpoteesid on järgmised:

1. Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes mõjutab 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni väljatoomist auditeerimine.
2. Auditeerimine on mõjutanud Eesti majutussektoris tegutsevate ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamist.
3. Eesti majutussektoris tegutsevate auditi- või ülevaatuskohustuslastest ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetele lisatavas vandeaudiitori aruandes on pandeemiast tingitud majanduslik olukord mõjutanud tegevuse jätkuvuse hindamist.

Varasemad uurimused on kinnitanud, et auditeeritavates aastaaruannetes on aruandekuupäeva järgsed sündmused detailsemalt kirjeldatud kui auditeerimata aastaaruannetes (Carvalho 2017). Kuna koroonaviirusest tingitud kriisiolukord maailmas ja Eestis on ettevõtete jaoks oluline teave, siis peaksid kriisist mõjutatud ettevõtted majandusaasta aruandes koroonakriisi kajastama, olenemata, kas ettevõtet auditeeritakse või mitte.

Hüpoteeside testimiseks on moodustatud valim majutussektori ettevõtetest, kes olid esitanud 2019. aasta majandusaasta aruande peale eriolukorra väljakuulutamist Eestis, 12. märts 2020. aasta. Valimisse on kaasatud majutussektori nii auditeeritud kui ka auditeerimata majandusaasta aruandeid. Uuringu informatsiooni talletataksegi nendest 2019. aasta majandusaasta aruannetest ning lisateavet 2020. aastast saadakse internetist. Valimi moodustamise algandmed ja selekteeritud majandusaasta aruanded edastas uuringu jaoks Registrate ja Infosüsteemide Keskus.

Magistritöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimeses peatükis antakse ülevaade olulise teabe avalikustamise nõuetest majandusaasta aruannetes nii IFRS kui EFS tavade järgi. Lisaks esitatakse informatsioon, mis mõjutab ettevõtte poolt avalikustatavat teavet ja kuidas see erineb kriisiolukorras avalikustamisest. Peatükis kirjeldatakse, kuidas tuleb majandusaasta aruandes kajastada ettevõtte tegevuse jätkuvust ning kui suur roll on selles vandeaudiitoril.

Teises peatükis keskendutakse uuringu metoodikale ja valimi moodustamise põhimõtetele. Hüpoteeside testimisel kasutatakse hii-ruut testi ning kvalitatiivse anaüüsi efektiivsemaks kirjeldamiseks moodustatakse sõnapilv. Valim moodustati majutussektori ettevõtetest, kes olid 2019. aasta majandusaasta aruande valimi tegemise hetkeks registrile esitanud ning kaasati kõik auditeeritud aruanded ja lisaks ka auditeerimata aruandeid. Kolmandas peatükis antakse ülevaade uuringu tulemustest, kus kirjeldatakse hüpoteeside testimise ning kvalitatiivse analüüsi tulemusi.

1. ARUANDEKUUPÄEVA JÄRGSE TEABE KÄSITLUS

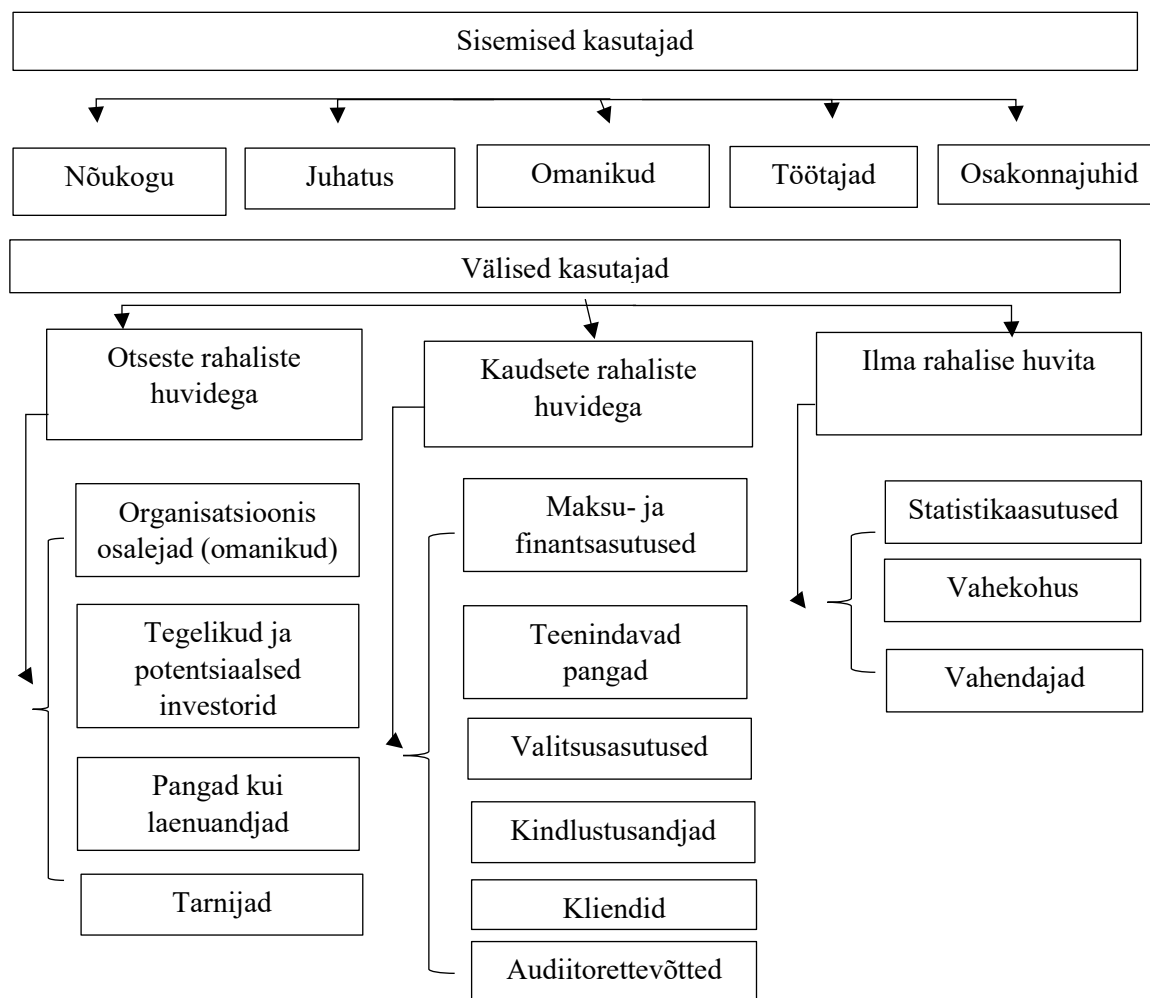
Raamatupidamise seaduse § 17 kohaselt peab Eesti raamatupidamiskohustuslase esitatav raamatupidamise aastaaruanne (edaspidi „aastaaruanne“) olema kooskõlas, kas Eesti finantsaruandluse standardi (EFS) või rahvusvahelise finantsaruandluse standarditega (IFRS). Sealhulgas põhineb EFS Rahvusvahelise Raamatupidamise Standardite nõukogu (IASB) poolt väljaantud standardil, mis on mõeldud rakendamiseks väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele (SME IFRS) (Toimkonna... 2020). EFS koosneb Raamatupidamise Toimkonna juhenditest (RTJ) ning valdkondades, kus Toimkonna juhendid ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet, soovitakse lähtuda SME IFRS arvestuspõhimõttest (RTJ 1 punkt 2).

Alapeatükis 1.1. antakse ülevaade, kuidas käsitletakse standardite kohaselt olulise aruandekuupäeva järgse teabe avalikustamist aastaaruannetes. Alapeatükis 1.2. esitatakse nõuetekohaselt avalikustatavat teavet mõjutavad tegurid ja iseloomustavad teooriad. Alapeatükis 1.3. käsitletakse ettevõtete tegevuse jätkuvuse hindamisega seotud aspekte.

Koroonaviiruse pandeemiat, mis sai alguse 2020. aastal ning mis mõjutab majanduskeskkonda drastiliselt, tuleks pidada oluliseks informatsiooniks, mida lisada 2019. aasta aastaaruandesse. Tegemist ei ole esimese ülemaailmse kriisiga, mistõttu on olnud võimalus uurida informatsiooni kajastamist kriisiajal ning vastavaid tulemusi kajastatakse ka käesolevas magistritöös. Oluline teave nagu näiteks koroonaviiruse epidemioloogiline levik, mis on saanud ettevõtetele teatavaks aruandekuupäeva järgselt, võib omada määravat mõju ettevõtte jätkusuutlikkusele. Ettevõtte juhtkond peab realistlikult hindama ettevõtte võimalikku jätkuvust või mittejätkuvust ning auditeeritavatel ühingutel on kindel roll ka vandeaudiitori poolt avaldatud arvamuses.

1.1. Aruandekuupäeva järgse teabe avalikustamise nõuded

Ettevõtte majandusaasta aruanne, mis tuleb esitada, koosneb raamatupidamise aastaaruandest ja tegevusaruandest ning tuleb esitada möödunud majandusaasta kohta, mille pikkus on tavapäraselt 12 kuud (RPS § 13). Majandusaasta aruandel on nii ettevõttesisesed kui ka -välised tarbijad (vt Joonis 1). Ettevõtte juhtkond ehk ettevõttesisene tarbija kasutab aastaaruannet juhtimisotsuste langetamiseks ning selle andmed on vajalikud organisatsiooni tegevuse analüüsimiseks. Tänu sellele on võimalik tuvastada varem kehtestatud parameetritest kõrvalekaldumise põhjused ja võimalike ressursside paremat kasutamist. (Osadchy et al. 2018) Analüüsi käigus määratakse tähtsad ettevõtte äritegevuse karakteristikud, mis näitavad, kas ettevõtte on kasumlik või esineb risk pankrotistuda (Izuymov et al. 2017).

Joonis 1. Aruande sisemised ja välised kasutajad
Allikas: Osadchy et al. (2018)

Ettevõttevälaliste lugejate jaoks mõjutavad aastaaruandes kajastatud andmed nende arvamust ettevõttest ning kujundab ettevõtte usaldusväärust (Neu *et al.* 1998). Peamised välised aruande kasutajad on näiteks erinevad teenusepakkujad, potentsiaalsed töötajad, investorid ja võlausaldajad (Rowbottom 2010). Aruanded on olulised infoallikad ka potentsiaalsetele koostööpartneritele ja klientidele, kelle jaoks on aruandes esitatav informatsioon määrava tähtsusega, kas jätkata/alustada ettevõttega koostööd.

Välisel tarbijal tuleb arvestada ka ajanihkega, mis jääb aruandeperioodi lõpu ja aruande esitamise kuupäeva vahele: aruandes esitatud teave võib olla vananenud või muutunud (Zoysa 2010). Enne aruande põhjal otsuste tegemist tuleb veenduda, et saadud informatsioon on endiselt asjakohane. SME IFRS-s on kirjeldatud finantsaruannetes sisalduva informatsiooni kvalitatiivsed omadused, mida aruande koostamisel tuleb arvestada (SME IFRS 2.4-2.14). Samade omaduste põhimõtetele on raamatupidamise seaduse § 16 defineeritud kümme alusprintsipi, millest tuleb lähtuda ja raamatupidamise aastaaruande koostamisel.

Järgnevalt tutvustatakse printsiipe, mis on käesoleva töö kontekstis relevantid. Olulisuse printsiibi kohaselt: „Raamatupidamise aruandes peab kajastuma kogu oluline informatsioon, mis mõjutab raamatupidamiskohustuslase finantsseisundit, -tulemust ja rahavoogusid. Oluline on selline aruandeformatsioon, mille avaldamata jätmine võib mõjutada aruande kasutajate poolt aruande põhjal tehtavaid majandusotsuseid. Väheolulisi objekte võib arvestada ja aruandes kajastada lihtsustatud viisil.“ (RTJ 1 punkt 41; SME IFRS 2.6)

See tähendab, et olulise informatsiooni alla võib kvalifitseeruda väga laialdane hulk mitmesugust teavet nagu näiteks tulevased investeeringud, omaniku vahetus, majandustulemused, potentsiaalsed uued turud jne. Ettevõtte juhtkonnal on ülesanne tunnetada, mis peaks kindlasti aastaaruandes sisalduma, ilma milleta on keeruline mõista aruandeperioodi majandustulemusi ning missugune informatsioon ei annaks lugejale lisandväärtust.

Ebavajaliku informatsiooni alla võivad liigitada näiteks ettevõttesisesed arutelud ja ettepanekud, mille osas ei ole veel otsust langetatud ning aastaaruandes pigem tekitaks lugejas arusaamatust. Esitatud on ka seos, mille kohaselt ettevõtted, kes avaldavad aruandes korrektselt olulist teavet, suudavad vähem tähtsat informatsiooni paremini välja tuua (Spero 1979 viidatud Meek *et al.* 1995).

SME IFRS kohaselt peab esitatav informatsioon olema usaldusväärne ehk ei sisalda määravas hulgas vigu ega pole kallutatud (SME IFRS 2.7). Raamatupidamise Toimkonna juhendites on vastav omadus määratletud objektiivsuse printsiibiga, mille kohaselt peab ettevõttest esitatav informatsioon olema neutraalne ja usaldusväärne (RTJ 1 punkt 55; SME IFRS 2.7).

See tähendab, et informatsioon peab olema faktipõhine ja ei tohi olla juhtkonna poolt ettevõtte seisuga paremaks kujutatud reaalsest seisust. Sealhulgas peab ettevõtte juhtkond aruande koostamisel ja ettevõtte kohta käivate raamatupidamislike hinnangute tegemisel arvestama kõike aruande esitamise hetkeks teadaolevat informatsiooni, mille hulka kuulub ka aruandekuupäeva järgne teave (RTJ 1 punkt 56). Eriti oluline on aruandekuupäeva järgne teave, mille puhul võib tekkida risk ettevõtte tegevuse jätkuvusele nagu näiteks koroonaviirusest mõjutatud majanduslik seisukord.

Samuti tuleb olulise teabe kajastamisel silmas pidada konservatiivsuse ja avalikustamise printsiipe. SME IFRS-s sõnastatakse konservatiivsust kui teatud ettevaatlikkuse kasutamist otsuste tegemisel hinnangute osas, kui esinevad ebakindlad asjaolud (SME IFRS 2.9). Konservatiivsuse printsiip on moodustatud samal põhimõttel ning selle kohaselt peab juhtkond hinnangute andmisel hoiduma liigsest optimismist, mille esinemisel võib ettevõtte väärtus olla ülehinnatud (RTJ 1 punkt 58). Konservatiivsus on olnud silmatorkav omadus raamatupidamise aastaaruandes sajandeid ning viimastel aastakümnetel on täheldatud konservatiivsuse tõusu (Givoly, Hayn 2000 viidatud Lara *et al.* 2008). Tegemist on positiivse näitajaga, mis muudab raamatupidamise aastaaruanded asjakohasemaks ja realistlikemaks.

SME IFRS on määranud üheks finantsandmete omaduseks finantsaruannetes täielikkuse (SME IFRS 2.10), mida EFS-s kirjeldab avalikustamise printsiip. Printsiibi kohaselt tuleb aruandes esitada ettevõtte seisundist terviklik pilt, mille hulgas tuleb esitada ka muid asjaolusid, mis on ettevõtte finantsnäitajaid mõjutanud või võivad seda teha järgnevatel aruandeperioodidel. Lisaks on toodud välja, et „aruande tarbijate jaoks oluline informatsioon esitatakse isegi juhul, kui see ei ole konkreetselt nõutud ühegi toimkonna juhendi poolt”. (RTJ punkt 60) Seega on äärmiselt tähtis kujutada ettevõtte seisuga võimalikult tõepäraselt ja kogu vajaliku lisainformatsiooniga, et aruande lugeja eest ei varjatakse otsuste tegemiseks vajaminevaid määravaid andmeid.

Väljatoodud printsiipide kohaselt tuleb aruandesse kaasata võimalikult palju asjakohast informatsiooni, mis võivad aruande kasutajat mõjutada. Raamatupidamise aastaaruandest on kujunenud välja kõige olulisem infoallikas ettevõtte tegevuse kohta (Wolfe 1991; Vergoossen 1993; Henriques 1999). Ettevõtte aastaaruannet peetakse tähtsaks selle tõhususe tõttu teatud ettevõtte kuvandi või sõnumi edastamisel lugejale (Preston *et al.* 1996). Õigeaegse finantsaruandluse tähtsus seisneb ajakohase informatsiooni kättesaadavaks tegemises enne, kui kaob võimalus selle informatsiooni baasilt teha määravaid otsuseid ettevõtte tegevuse kohta (Ismail, Chandler 2004).

Rahvusvahelistes standardites reguleerib aruandekuupäeva järgsete sündmuste avalikustamist standard IAS 10. Standardi kohaselt tuleb aruandekuupäeva järgsete mittekorrigeerivate sündmuste kohta, kui tegemist on olulise sündmusega, avalikustada sündmuse laad ja hinnang, kuidas taolist finantsmõju käsitletakse või kui hinnangut pole võimalik anda, siis lisada sellekohane märge. (EK määrus 1126/2008 IAS 10 punkt 21)

SME IFRS peatükis 32 käsitletakse aruandeperioodi lõpu järgsete sündmuste kajastamist aastaaruandes, millel põhineb ka EFS alusel aruandekuupäeva järgsete sündmuste kajastamine, mis on sätestatud RTJ-s 1. Sarnaselt IAS-le 10 tuleb ettevõttel avalikustada peale aruandeperioodi lõppu toimunud oluliste mittekorrigeerivate sündmuste kohta sündmuse olemus ning hinnang toimunud sündmuse finantsmõju kohta või vastav kinnitus, et taolist hinnangut pole võimalik anda (SME IFRS 32.10).

Koroonaviirusest, mis kuulutati 11. märtsil 2020 Maailma Terviseorganisatsiooni (WHO- World Health Organization) poolt pandeemiaks (vt Lisa 1; Lopatta 2020), tingitud mõjud majanduskeskkonnale on oluline informatsioon, mida tuleks aastaaruandes kajastada, kuna eksisteerib suur tõenäosus, et pandeemia mõjutab ettevõtte tegevust. See tähendab, et aruande lugeja jaoks on pandeemia mõjutused oluline informatsioon, mida peab aruande vaatlemisel arvestama.

2019. aasta majandusaasta aruannete jaoks on pandeemia eelkõige aruandekuupäeva järgne sündmus. Aruandekuupäevaks loetakse aruandega kaetud viimase aruandeperioodi lõppkuupäeva (RTJ 1 punkt 98). 2019. aasta aruande kontekstis on valdava enamuse ettevõtete jaoks tegemist aruandeperioodi mittekorrigeeriva sündmusega, kuna mõjud ettevõtte tegevusele ei olnud

aruandekuupäeval veel teada ning seetõttu ei mõjuta 2019. aasta finantstulemusi. „Mittekorrigeerivate sündmuste mõju ei kajastata lõppenud aruandeperioodi bilansis ja kasumiaruandes, vaid avaldatakse lisades, juhul kui nad on olulised.“ (RTJ 1 punkt 101)

Nõuetekohaselt tuleb 2019. aasta majandusaasta aastaaruandes kajastada COVID-19 pandeemia informatsioon välja tuua lisades (RTJ 15 punkt 15). Täpsemalt tuleb avalikustada informatsioon eraldi lisas „Sündmused pärast aruandekuupäeva“ (Majandusaasta aruande taksonoomia... 2019). Avalikustatava informatsiooni hulgas tuleb vastavalt SME IFRS-le kirjeldada sündmust ja hinnata võimalikku finantsmõju ettevõttele või lisada kinnitus, et hinnata ei ole võimalik (SME IFRS 32.10). 2020. aasta aprillis andis Audiitorkogu välja juhendmaterjali, kus on esitatud erinevad näidissõnastused, mida on võimalik kasutada aastaaruande lisas aruandekuupäeva järgse sündmuse kirjeldamisel (vt Lisa 1).

Väljaantud juhendmaterjal on avalikult kättesaadav Audiitorkogu kodulehel kõigile isikutele. Tegemist on professionaalsete näidistekstidega, mis lihtsustavad ettevõtete jaoks koroonaviiruse kajastamist majandusaasta aruande lisas. Näidistekstides on koroonaviirust käsitletud eelkõige kui mittekorrigeerivat sündmust. (Audiitorkogu... 2020)

2020. aasta majandusaasta aruannetes on tegemist juba vastavat aruandeperioodi mõjutavate sündmustega, mis kajastuvad ettevõtte finantstulemustes. Sel juhul ei eksisteeri Eesti finantsaruandluse standardi kohaselt nõuet, et taolist sündmust peaks eraldi välja tooma. Sellegipoolest on aruande lugejale mõistlik näiteks tegevusaruandes selgitada COVID-19 pandeemia mõju perioodi tulemustele, kui need on olnud märkimisväärsed.

1.2. Teabe avalikustamine aastaaruandes

Majandusaasta aastaaruandes peetakse vabatahtlikku teabe avalikustamist kasulikuks vahendiks suurendamiseks avalikkuse usaldust ning tugevdamiseks ettevõtte ja klientide omavahelisi suhteid, kuid vabatahtlikul avalikustamisel leidub ka puuduseid ja negatiivseid mõjusid, mistõttu peab ettevõtte valima informatsiooni avalikustamiseks parimad võimalikud viisid (Thabit 2016).

Järgnevalt käsitletakse erinevaid teooriaid, mis mõjutavad vabatahtliku informatsiooni avaldamist aastaaruandes. Eesti ettevõtete majandusaasta aruannetes on peamiselt vabatahtlikult edastatud

teave kajastatud tegevusaruandes, mis koostatakse juhtkonna poolt ning vandeaudiitor küll tutvub ja vajadusel esitab parendusettepanekud, kuid tegevusaruande kohta vandeaudiitor arvamust ei avalda.

Pivac (2017) on välja toonud, et täpse, tervikliku ja õigeaegse teabe avalikustamine on tõhusa kapitalituru toimimiseks kriitilise tähtsusega. Tähtsus on kõrgendatud olukorras ka kriisisituatsioonides, kus majanduskeskkond on pidevas muutumises, kuid kriisiaja kajastamine võib teatud moel varieeruda kriisivälisest ajast.

1.2.1. Teabe avalikustamise erinevad käsitlused

Teabe avalikustamist iseloomustavad mitmed teooriad. Üheks peamiseks teooriaks on agenditeooria (*agency theory*), mille põhiolemus on juhtimise ja finantspoole lahusus või teiste sõnadega omandiõiguse ja kontrolli lahusus (Shleifer 1997). Agenditeooriat võib sõnastada ka järgnevalt: leping, mis on sõlmitud omanike ja tulevase juhiga (n-ö agendiga), kes osutab omanikele ettevõtte juhtimisteenust, mille käigus delegeeritakse agendile omanikelt ka teatud otsustusõiguseid (Thabit 2016).

Teatud otsustusõiguse delegeerimine juhtidele on vajalik samm, et juhid saaksid efektiivselt ettevõtet juhtida (Lim 2007). Selline tegevus võib tekitada probleemse olukorra, kus juhid manipuleerivad raamatupidamislike andmetega ja investeerimispoliitikaga, et tõsta oma töötasu (Shleifer 1997).

Nimetatud probleemi ärahoidmiseks makstakse agendile vastavat tasu, mis tekib eeldusel, et agendi ja omanike huvid on erinevad. Makstav summa koosneb järgnevatest kululiikidest:

- 1) *Monitoring costs* - makstakse, et piirata agendi tegevustes omanike eesmärkidest kõrvalekaldumist;
- 2) *Bonding costs* - kulud, mis tasutakse tagamaks, et agendi otsuste tulemustel ei kahjustuks omanike huvisid;
- 3) *Residual loss* – kulutused, mis tekivad, kui agendid/esindajad on vastu võtnud otsuseid, mis erinevad otsustest, mis oleks omanike heaolu maksimeerinud. (Lim 2007)

Väljatoodud agenditasu on juhile üheks motivaatoriks avaldamaks ettevõtte majandusaasta aruandes vabatahtlikult lisainformatsiooni. Teabe avalikustamine aitab kaitsta juhi ja ettevõtte enesemainet omanike seas ja vähendada võimalike kohtuvaidluste riski (*Ibid.*).

Signaalteooria (*signalling theory*) kohaselt, mis eelkõige puudutab börsiettevõtteid, on ettevõtte juht, kellel on ettevõtte kohta paremat teavet, sunnitud potentsiaalsetele investoritele vastavat teavet edastama. Väljaantav signaal sisaldab teavet selle kohta, mida on juhtkond omaniku soovide realiseerimiseks teinud. (Gunawan 2015)

Vabatahtliku informatsiooni avalikustamine on teooria mõistes ettevõtetele üheks tööriistaks, millega on võimalik näidata ettevõtte seisundit paremana kui teistel (Thabit 2016). Uuringud on näidanud, et mida suuremad on ettevõtted, seda rohkem aruannetes vabatahtlikku informatsiooni avaldatakse (Suwardjono 2011). Nii kohustuslikul kui ka vabatahtlikul info avalikustamisel on samaaegselt oluline mõju aktsiatega kauplemise mahule. See näitab, et investorid peavad säärase teabe jagamist oluliseks aspektiks konkreetse ettevõttesse investeerimisel. (Gunawan 2015)

Kapitalivajaduse teooria (*capital need theory*) viitab sellele, et vabatahtlik avalikustamine aitab saavutada ettevõtte vajadust tõsta kapitali väikeste kuludega. Konkurents kapitali pärast suurendab vabatahtlikku avalikustamist. Legitiimsuse teooria (*legitimacy theory*) eeldab, et ettevõttel pole õigust eksisteerida, kui ettevõtte ei sobita enda väärtusi laiema ühiskonnaga, kus tegutsetakse. Juhtkond võib olla sunnitud avaldama informatsiooni, mis muudaks ühiskonnas olevate väliste infotarbijate arvamust ettevõtte kohta ja parandaks ettevõtte mainet. (Thabit 2016)

Lisaks väljatoodud teooriatele, on teisigi tegureid, mis mõjutavad aastaaruannetes mittefinantsilise informatsiooni avaldamist. Tegurid saab jaotada välisteks ja sisemisteks teguriteks. Välisteks teguriteks peetakse näiteks ettevõtte tegevust reguleerivate asutuste kontrolli, sõltumatute audiitorite arvamust/otsust, piirkondliku majanduse arengut ja tööstuskonkurentsi (Nguyen 2020).

Vabatahtlikult avaldatud informatsioonile mõjub kindlasti positiivselt ettevõtte auditeerimine (Pridgen, Wang 2012; Carvalho 2017). Aruandes vabatahtlikult avalikustatud informatsioon, mis on auditeeritud, on kõrgema kvaliteediga, sest need on kontrollitud audiitori poolt, kes veendus andmete täpsuses ja täielikkuses (Legoria *et al.* 2018).

Ettevõtte auditeerimine sõltub ettevõtte arvnäitajatest, mille järgi kvalifitseerutakse auditikohustuslaseks. Tingimused, mille alusel Eestis kvalifitseerub ettevõtte auditikohustuslaseks, on esitatud tabelis 1. Lisaks on raamatupidamise aastaaruande audit Eestis kohustuslik igale

aktsiaseltsile, millel on enam kui kaks aktsionäri, riigiraamatupidamiskohustuslasele, kohaliku omavalitsuse üksusele, avalik-õiguslikule juriidilisele isikule, riigieelarvest eraldist saavale erakonnale ja äriühingule, milles riigil on vähemalt otsustusõigus riigivaraseaduse tähenduses (Majandusaasta... 2020).

Tabel 1. Auditeerimise kohustuslaseks muutumise tingimused raamatupidamiskohustuslasele

Tingimused	Audit	Ülevaatus	Tunnus
Müügitulu või tulu	4 000 000 eurot	1 600 000 eurot	Aastaaruandes toodud näitajatest vähemalt kaks peavad ületama toodud tingimusi.
Varad aruandekuupäeva seisuga kokku	2 000 000 eurot	800 000 eurot	
Keskmine töötajate arv	50 inimest	24 inimest	
Müügitulu või tulu	12 000 000 eurot	4 800 000 eurot	Aastaaruandes toodud näitajatest vähemalt üks peab ületama toodud tingimusi.
Varad aruandekuupäeva seisuga kokku	6 000 000 eurot	2 400 000 eurot	
Keskmine töötajate arv	180 inimest	72 inimest	

Allikas: Audiitortegevuse seadus §-id 91, 92

Ettevõtte auditeerimise positiivse mõju olemasolu on loogiline, sest audiitoritel on etteantud vastavad standardid, mille alusel töötatakse ning aastaaruandes peab olema teave nende põhimõtete järgi korrektselt esitatud. Seega kui ettevõtte ei ole koostööaldis ja ei avalikusta nõuetekohaselt informatsiooni, peab vandeaudiitor väljastama märkusega/modifitseeritud otsuse, mis mõjutab ettevõtte mainet negatiivselt ning kokkuvõttes ei ole seda väärt.

Sisemisteks teguriteks võib lugeda näiteks ettevõtte finantstingimused, omandistruktuuri ja sõltumatut nõukogu (Nguyen 2020). Sealhulgas on juhatuse koosseisul positiivne ja oluline mõju teabe avalikustamisele. Tulemused on viidanud, et suuresti sõltumatutest isikutest koosnevad juhatused avaldavad vabatahtlikult rohkem tulevikku suunatud kvantitatiivset ja strateegilist teavet. Sealsamas ei mõjuta juhatuse struktuur mittefinantsilist ja rahaliselt vabatahtlikku avalikustamist. (Lim 2007)

Ettevõtte juht otsustab, missugust teavet aastaaruandes vabatahtlikult avalikustatakse ning üldjuhul avaldatakse siseinformatsiooni, kui avaldamisest saadud kasu kaalub üles sellega seotud kulud (Verrecchia 1983 viidatud Darmadi 2013). Juhtide motivaatoriteks, eelkõige näiteks börsiettevõtete juhtide, võivad olla näiteks järgnevad viis tegurit (Healy, Palepu 2001):

- kapitalituru tehingud;
- grupisisesed võimuvõitlused/konkurents;
- aktsiapõhised hüvitamised;
- võimalike kohtuvaidluste kulud (soovitakse ära hoida);
- varalised kulud.

Väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete puhul ei erine oluliselt vabatahtlikult aastaaruandes avalikustatav informatsioon eespool toodust. Seda võivad mõjutada väljavaated ettevõtte kuluarvestusele, raamatupidamissüsteemile, äristrateegiale, ettevõtte juhtimisele ja kapitaliturule. Nimetatud perspektiivid mõjutavad avaldatavat teavet enamjaolt positiivselt, välja arvatud äristrateegia, mis mõjutab negatiivselt, kuid üldiselt on vabatahtliku avalikustamise mõju väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele positiivne ning saadavat mõju on võimalik üha enam suurendada. (Thabit 2016)

Majandusaasta aruandes avaldatav informatsioon ei ole mõjutatud vaid standardite kohaselt nõutud infost. Kuna ettevõtted on omanäolised ja igapähele on teatud erisused, siis on keeruline võrrelda ka aastaaruannetes avalikustatud või avalikustamata jäänud teavet, sest ettevõtte juhtkonna motiivid ja mõjurid on ettevõtete lõikes erinevad.

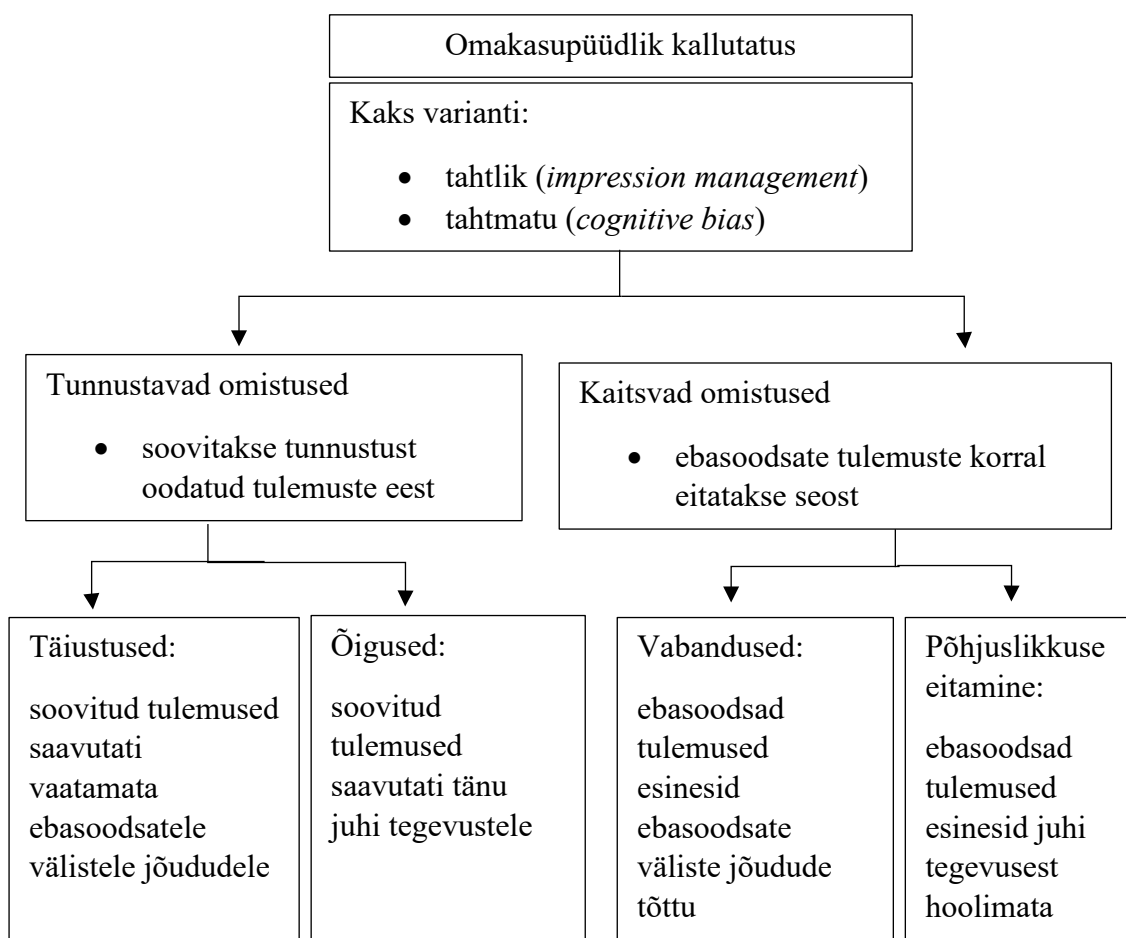
1.2.2. Kriisiolukorras info avalikustamist mõjutavad tegurid

Ettevõtete avaldatud informatsiooni lugedes tuleb olla tähelepanelik ja hoiduda eksitavatest kirjeldustest, eriti kriisiajal esitatud aruannetes. See tähendab seda, et majandusaasta aruannetes esitatud mittefinantsilised tekstid või selgitused võivad olla juhtkonna poolt omakasupüüdliselt kallutatud (*self-serving bias*) (Keusch 2012). *Self-serving bias* tähendab, et juhtkonnal on kalduvus võtta au heade tulemuste eest ja eitada vastutust halbade tulemuste eest (Bradley 1978).

Kui võrrelda ettevõtte kriisi- ja kriisivälise olukorra selgitusi, siis saab eeldada, et juhtkond kasutab tõenäoliselt ühiskondliku kriisi poolt pakutavat ulatuslikku tegutsemisruumi, et panna negatiivsete tulemuste süüks ebasoodsad keskkonnategurid (Keusch 2012). See ei tähenda, et kriisist ei oleks

ettevõtted mõjutatud, kuid juhtkonnal võib olla kriisiolukorda kerge ära kasutada, et tuua kriisimõjud halbade majandustulemuste põhjenduseks.

Ettevõtte juhi antava informatsiooni kallutatuse jaguneb tunnustatavateks omistusteks, millega antakse ettevõttele au saavutatud positiivsete tulemuste eest ning kaitsvateks omistusteks, mis väljendub selles, et ei taheta mitterahuldavate tulemuste puhul vastutust ettevõtte kanda võtta. Joonisel 2 on esitatud informatsiooni kallutatuse eri komponendid. Jooniselt nähtub, et soodsad tulemused on saavutatud, kas vaatamata ebasoodsatele välistele jõududele või tänu juhi õigele tegevusele.

Joonis 2. Omakasupüüdliku kallutatuse komponendid

Allikas: Keusch (2012), autori tõlge

Sealjuures ebasoodsad tulemused võivad esineda ettevõttel, kas ebasobivate väliste jõudude tõttu või juhi tegevusest hoolimata. Juht võib püüda varjata ettevõtte kehvaid tulemusi ka aruandes, muutes avaldatud info raskesti loetavaks, kasutades tekstis pikki lauseid ning tingivat kõneviisi, et oleks ebaselgem, kes tekkinud ettevõtte tegevuse ebakindluse eest vastutab (Habib, Hasan 2018).

Seoses 2020. aasta märtsikuus väljakuulutatud ülemaailmse pandeemiaga, on tähtis seda ka aastaaruandes kajastada. Ettevõtteid, kes avaldasid oma aastaaruande enne 11. märtsi 2020 ja on suutnud aruandes mainida koroonaviiruse pandeemiat, võib pidada arenenuks varajaste riskide avastamisel ning neil on võimekust ja tahet seda riski maandada. See võib aidata suurendada kapitaliturgude usaldust nende ettevõtete finantsolukorra vastu ja vähendada nende tajutavat investeerimisriski. (Lopatta *et al.* 2020)

Lopatta (2020) uuringust selgub, et valimisse kaasatud ettevõtetest 70,9% on pidanud oluliseks koroonaviirust 2019. aasta aastaaruandes mainida. Lisaks tuvastati, et kapitalituru osalised hindavad ettevõtete võimekust riske varakult avastada ja seeläbi kriisi ajal ennetavalt reageerida. Samuti hinnatakse finantsaruandluse läbipaistvust ja täpsust, mis aitab neil leevendada aktsiaturu negatiivseid tulemusi. (*Ibid.*)

Lischinsky (2011) uuringu kohaselt võidakse aruannetes kriisi mainida, kuid seda tehakse neutraalsel tasandil, millega väljendatakse, et tegemist on olulise ja sealsamas negatiivse sündmusega, kuid ei avalikustata otseselt ettevõtet mõjutavaid faktoreid. Sama uuringu kohaselt on kokkuvõttes ettevõttele kasulik lisada aruandesse kriisi kohta detailsemalt informatsiooni, kuidas kriis ettevõtet reaalselt mõjutab (*Ibid.*).

Teadlased väidavad, et on väga tähtis mõista, kui kiiresti ja tõhusalt otsustavad ettevõtted koroonaviiruse pandeemia võimalikke negatiivseid mõjusid oma äri jaoks lahendada ja neid hallata. Oluline on, et ettevõtted pakuks õigeaegset, kasulikku ja täpset finantsteavet, kuna praegused arengud püüavad tähelepanu erinevate praktikute, standardiloojate, kapitalituru osaliste ja teadlaste seas kogu maailmas. (Lopatta 2020) Mida detailsemat informatsiooni ettevõtted jagavad, seda täpsemaid järeldusi saavad välised tarbijad sellest teha. Saadud informatsiooni kohaselt kujunevad erinevate tarbijate hoiakud turul.

1.3 Tegevuse jätkuvuse hindamine

Finantsaruandeid koostades tuleb ettevõttel hinnata äritegevuse jätkusuutlikkust. Kui raamatupidamise aruanne ei ole koostatud jätkuvuse printsiibist lähtudes, tuleb aruandes märkida rakendatud arvestusprintsiip. (SME IFRS 3.8, 3.9) Raamatupidamise printsiipide kohaselt tuleb

samuti ettevõtte aastaaruande koostamisel lähtuda jätkuvuse printsiibist. RTJ 1 punkt 36 kohaselt lähtutakse aruande koostamisel eeldusest, et raamatupidamiskohustuslane on jätkuvalt tegutsev ning ei eksisteeri äritegevuse lõpetamise kavatsust ega vajadust.

IAS 10 kohaselt, mis reguleerib täpsemalt aruandekuupäeva järgsete sündmuste kajastamist aruandes, kui finantsseisund on peale aruandeperioodi oluliselt halvenenud ja tegevuse jätkuvus (*going concern*) ei ole enam asjakohane, nõuab standard raamatupidamise aluse põhjalikku muutmist, mitte esialgse arvestusbaasi alusel kajastatud summade korrigeerimist (IAS 10 § 15).

Aruandes tegevuse jätkuvust ohustavate tegurite avaldamist reguleerib omakorda IAS 1, mille kohaselt peab ettevõtte hindama kõiki selleks hetkeks teadaolevaid fakte ettevõtte jätkamise osas ning võimalusel pikema perioodi tarbeks kui 12 kuud. Näiteks kui ettevõttel on aruandekuupäeva järgselt sõlmitud kasumlikke tehinguid ja finantsseis on paranenud, siis teatud juhtudel võib taolisest analüüsist ka raamatupidamisaruande avalikustamiseks piisata. Keerulisemates olukordades võib jätkuvuse hindamiseks vaja minna mitmeid tegureid nagu näiteks eeldatav kasumlikkus, võla tagasimaksegraafikud ja asendusfinantseerimise võimalikud allikad, enne kui saab ettevõtet jätkusuutlikuks hinnata. (IAS 1 § 25, 26)

IAS-ist 1 lähtudes tuleb aruandes avalikustada lisainformatsiooni tegevuse jätkuvuse kohta:

- 1) kui finantsaruanded ei ole koostatud tegevuse jätkuvuse põhimõttel või;
- 2) kui juhtkond on teadlik teatud sündmustest või tingimustest, mis loovad ettevõttele olulise ebakindluse, mis võib omakorda viia kahtluseni üksuse suutlikkuses jätkata tegutsemist. Avalikustamist nõudvad sündmused või tingimused võivad tekkida pärast aruandeperioodi. (IAS 10 § 16)

EFS kohaselt: „Juhul, kui ettevõtte tegevuse jätkuvuse suhtes eksisteerib ebakindlus (nt ettevõtte omakapital ei vasta äriseadustiku nõuetele), on juhtkond kohustatud avalikustama ebakindlust põhjustavad asjaolud lisades. Juhul kui ettevõtte on alustanud tegevuse lõpetamist või on tõenäoline, et ta alustab või on sunnitud alustama lähema 12 kuu jooksul tegevuse lõpetamist, koostatakse aruanne lähtudes RTJ 13 “Likvideerimis- ja lõpparuanded”, mis reguleerib likvideeritavate ettevõtete kajastamist.“ (RTJ 1 punkt 37)

Ettevõtteid, kelle raamatupidamise aastaaruandeid auditeeritakse, on tegevuse jätkuvuse hindamine erilise tähelepanu all. Seda seetõttu, et audiitorite igapäevatööd reguleerivad standardid kohustavad neid järgnevalt (ISA 570 § 9):

- 1) „tuleb hankida piisavat asjakohast auditi tõendusmaterjali ja teha järeldus juhtkonna poolt tegevuse jätkuvuse arvestuse alusprintsipi kasutamise asjakohasusega finantsaruannete koostamisel;
- 2) vandeaudiitor peab saadud auditi tõendusmaterjali alusel tegema järelduse, kas esineb olulist ebakindlust sündmuste või tingimuste suhtes, mis võivad tekitada märkimisväärset kahtlust majandusüksuse suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana.“

Standard ei täpsusta selgesõnaliselt, et audiitor peaks välja ütleva, kas tal on arvamus, et kliendil on tõsiseid probleeme ettevõtte ellujäämisel (Tagesson, Öhman 2015). Standardi kohaselt, kui finantsaruannetes on avalikustatud piisav informatsioon olulise ebakindluse kohta, tuleb audiitoril esitada modifitseerimata arvamus, kuid tuleb lisada audiitori aruandesse eraldiseisev osa pealkirjaga „Oluline ebakindlus seoses tegevuse jätkuvusega“ (ISA 570 lõik 22). Nimetatud osas tuleb audiitoril (ISA 570 lõik 22):

- 1) „juhtida tähelepanu finantsaruannete lisale, milles avalikustatakse olulist ebakindlust põhjustavad asjaolud;
- 2) märkida, et need sündmused või tingimused viitavad olulise ebakindluse eksisteerimisele, mis võib tekitada märkimisväärset kahtlust majandusüksuse suutlikkuses jätkata jätkuvalt tegutsevana, ning et audiitori aruannet ei ole selle asjaoluga seoses modifitseeritud.“

Informatsiooni avalikustamise osas on leitud, et kui ettevõtte majandusaasta aruande kohta väljastab vandeaudiitor otsuse, kus kaheldakse tegevuse jätkuvuses, võivad ettevõtteid omal soovil kajastada vastava aruandeperioodi aruandes täiendavat teavet, pidades silmas ebakindlust tuleviku osas (Kawada, Wang 2019). Lisateabe avaldamisega on võimalik maandada riske ja selgitada ettevõtte finantsolukorda detailsemalt, et aruande tarbijad ei ehmuks vandeaudiitori arvamusel, et ettevõtte pole jätkusuutlik.

Tegevuse jätkuvuse hindamine on audiitorite jaoks üheks keerulisemaks ülesandeks. Audiitorid peavad tänapäeval aktiivselt otsima ettevõtte finants- ja mittefinantsandmetest ohumärke, mis võivad viidata ettevõtte võimalikule ebaõnnestumisele oma tegevuses. Väljatoodud ülesanne on audiitoritele ajaga juurde tulnud, sest ajalooliselt olid audiitorid eelkõige kõrvaltvaatajad ja

passiivsed osalejad tegevuse jätkuvuse hindamisel. 1989. aastal võeti vastu auditi standard nr 59, mille alusel suurendati audiitori rolli tegevuse jätkuvuse hindamisel.

Enne nimetatud standardit esitasid audiitorid vaid modifitseeritud aruande, kui leiti mingi oluline tõendusmaterjal, mis ohustaks ettevõtte tegevuse jätkuvust, auditi käigus teostatavate kontrollide käigus. See tähendab, et eraldi indikatsioone tegevuse jätkuvuse kahtlustatavateks asjaoludeks audiitorid ei otsinud. (Anandarajan *et al.* 2008)

Audiitorite hinnangud tegevuse jätkuvusele on saanud kahesugust kriitikat (Tagesson, Öhman 2015):

- 1) esimest tüüpi vead (*type I errors*) – audiitor on väljastanud kahtluse tegevuse jätkuvusele ettevõttele, kes tulevikus on endiselt jätkusuutlik;
- 2) teist tüüpi vead (*type II errors*) – audiitor ei ole väljendanud kahtlust tegevuse jätkuvusele ettevõttele, kes on peagi pankrotistunud.

Teist tüüpi vigade tagajärgi peetakse tõsisemateks ning on rõhutatud, et audiitorid peavad minimeerima vigu, mille korral on väljaantud auditi otsus ilma tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööramata (Lai 2009). Vandeaudiitori poolt antavad hinnangud on olulisel määral mõjutatud tema teadmistest ja kogemustest (Anandarajan *et al.* 2008).

Sealsamas peetakse märkimisväärseks mõjuriks audiitori hinnangule ka kliendi poolt makstavat audititasu, mis võib omakorda mõjutada audiitori sõltumatust ettevõttest. Kõrgete audititasude maksmise korral on loodud ka seos, et sellest sõltuvalt on audiitorite poolt väljastatud vähem otsuseid, kus pööratakse tähelepanu tegevuse jätkuvuse ebakindlusele (DeFond *et al.* 2002).

Samuti võib audiitori sõltumatust mõjutada soov kindlalt jätkata vastava kliendiga, et tagada ka järgneva perioodiks sissetulek audititasudest (Blay, Geiger 2013). Sealsamas on leitud, et kõrgete audititasude ja vabatahtlikult mittefinantsilise informatsiooni avalikustamise vahel eksisteerib positiivne seos (Ball *et al.* 2012; Liu *et al.* 2017).

Rohkem on tegevuse jätkuvuse ebakindlusele pööranud tähelepanu Big4 ettevõtted kui väiksemad audiitorfirmad. Samuti leitakse, et Big4 ettevõtete auditid on kõrgema kvaliteediga kui väiksemate audiitorettevõtete auditid. Sellegipoolest on KPMG-l, ühel Big4 ettevõttel, märgatavalt

sagedamini esinenud teist tüüpi vigu (*type II errors*) kui teistel Big4 ettevõtetel ning isegi rohkem kui kahel väiksemal auditiettevõtetel BDO ja Grant Thornton. (Tagesson, Öhman 2015)

Üldiselt on auditi kvaliteedi mõõtmiseks kaks dimensiooni. Esimeseks dimensiooniks peetakse audiitori võimet tuvastada klientide vastavust auditi aktsepteerimise nõuetele (Johnstone *et al.* 2013). Auditi panust mõõdetakse auditi kestvuse (Lobo, Zhao 2013), töökoormuse suuruse (Lopez, Peters 2012) ja audituru konkurentsi (Boone *et al.* 2012) järgi, mis omakorda näitab ka audiitori võimekust. Teiseks auditi kvaliteedi dimensiooniks peetakse audiitori sõltumatust. Mida rohkem on audiitor kliendist sõltuv, seda suurem on tõenäosus, et auditi kvaliteet ei ole eriti kõrge. (Legoria *et al.* 2018)

Praeguses maailmas, mille on vallutanud COVID-19 viirusest tingitud pandeemia, on tegevuse jätkuvuse hindamine pandeemiast mõjutatud sektorite jaoks määrava tähtsusega. Read ja Yezegel (2018 viidatud Daniela, Mihaela 2018) uuring näitas, et audiitorite hinnangud tegevuse jätkuvusele ei ole oluliselt erinenud kriisiaegadel ja kriisijärgselt. Sellegipoolest on vähemalt väiksematel audiitorfirmadel kohati keerukas hinnata nende ettevõtete ellujäämise tõenäosust, kes on finantskriisist otseselt kannatada saanud (Tagesson, Öhman 2015).

Oluline on märkida, et esmalt peab ettevõtte juhtkond andma oma hinnangu võimalikele finantsmõjudele, mida omakorda peab vandeaudiitor kontrollima, kas hinnang on realistlik. Viiruse omapäraks on see, et ei osata ette ennustada, missugune on tema edasine areng ja kui kaua võib pandeemia ühiskonda survestada. Sellest tulenevalt on analüütikutel keeruline hinnata, kuhu suunas majanduskeskkond liigub. Ettevõtte juhtkond võib aga tõenäoliselt tugineda majandusanalüütikute arvamustele kui hinnatakse võimalikke finantsmõjusid, kuna taolise uue ja ebastabiilse olukorra puhul võib ettevõtetel puududa sarnane kogemus toimetulekuks.

Lõpuks tuleb ka vandeaudiitoril anda hinnang tegevuse jätkuvusele, kus hinnangu tegemisel lähtutakse peamiselt piiratud informatsioonist, mida on ettevõtte temale teadlikuks teinud. Hinnangu kujundamisel tuleb võimalusel arvesse võtta teadaolevaid majandusprognoose või-olukorda vastavas sektoris. See näitab, et tegemist on vandeaudiitori jaoks võrdlemisi keeruka ülesandega, kuid siiski ei ole neil mõistlik n-ö igaks juhuks pöörata vandeaudiitori aruandes tähelepanu tegevuse jätkuvusele, et kaitsta enesemainet, kuna paljud aruande lugejad teevad otsuseid audiitori arvamuse baasilt. Väära otsuse andmisel võib see ettevõttele tuua rohkem kahju,

kui tegelik olukord seda nõuaks ning võimalikud koostööd võivad lõppeda või alustamata jääda. See näitab, et vandeaudiitorite jaoks ei tohiks tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööramine olla kergekäeline tegevus, kuna võib ettevõtte käekäiku oluliselt mõjutada.

2. UURINGU METOODIKA

2.1. Hüpoteesid ja kasutatud meetodid

Hüpoteeside püstitamisel lähtuti töö eesmärgist, milleks on välja selgitada, kas Eesti majutussektori ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes on aruandekuupäeva järgsed sündmused avalikustatud nõuetekohaselt ning kuidas on välja toodud aruandekuupäeva järgse sündmusena 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukord. Samuti uuritakse, kas ettevõtteid on hinnatud jätkusuutlikuks ning kas ettevõtte on olnud jätkusuutlik ka 2020. aastal. Järgnevalt esitatakse magistr töö uuringu käigus püstitatud hüpoteesid ja nende põhjendused.

I hüpotees:

H₀: Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes ei mõjuta 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni väljatoomist auditeerimine.

H₁: Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes mõjutab 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni väljatoomist auditeerimine.

Loodud alternatiivse hüpoteesi H₁ ajendiks on esimeses peatükis kirjeldatud raamatupidamist reguleeriv IAS 10 ning auditeerimist reguleeriv ISA 570. IAS 10 alusel on EFS-s moodustatud RTJ 15, mis on eelkõige juhend raamatupidajale, kes peab aruandes avalikustama olulisi aruandekuupäeva järgseid sündmusi ning ISA on auditeerimise standard, mille kohaselt tuleb audiitoril veenduda, et vastav informatsioon on aruandes nõuetekohaselt avalikustatud.

Aruanded, mida ei auditeerita, ei läbi seega ettevõttevälise isiku kontrolli ning seetõttu võidakse vastav informatsioon aruandes esitamata jätta, kuna ettevõtte ei soovi avalikkusele tegevuse kohta liigset informatsiooni jagada. Tegevus on nende vaatevinklist õigustatud, kuna Eesti Vabariigis ei

eksisteeri trahvimismeetmeid, mida rakendatakse, kui aruandekuupäeva järgne info on ebapiisav, mistõttu ei pruugi ettevõtjatel olla piisavalt mõjuvaid motive, et ettevõtte siseinformatsiooni avaldada.

Esimeses peatükis avaldatud info kohaselt on leitud, et vabatahtlikult avaldatud informatsioonile mõjub kindlasti positiivselt ettevõtte auditeerimine (Pridgen, Wang 2012; Carvalho 2017). Vabatahtliku informatsiooni alla käib ka aruandekuupäeva järgse sündmuse kirjeldus, mis on tegelikult juhtkonna enda valik, kuidas seda aruandes presenteerida. Aruannetest otsiti sõnu „koroona“ ja „covid“, mille järgi oli töö autoril lihtsam tuvastada, kas on eriolukorda mainitud või mitte. Sarnast tehnikat on kasutatud ka Lopatta *et al.* (2020) uuringus.

II hüpotees:

H₀: Auditeerimine ei ole mõjutanud Eesti majutussektoris tegutsevate ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamist.

H₁: Auditeerimine on mõjutanud Eesti majutussektoris tegutsevate ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamist.

Vabatahtliku informatsiooni hulka ei pea liigitama vaid nõuetekohaselt avalikustatav informatsioon toimunud sündmusest. Juhtkond võib avaldada informatsiooni ka aruandekuupäeva järgse sündmusega toimetuleku variante ning otsuseid, mida on tulnud olukorra lahendamiseks või ettevõtte jätkuvuse tagamiseks vastu võtta. Sealjuures on leitud, et auditeerimine mõjutab positiivselt vabatahtliku informatsiooni avaldamist, mille hulka liigitub ka eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamine.

Töö autor töötab vandeaudiitori assistendina ning tööalane kogemus on näidanud, et kui ettevõttel on aruandekuupäeva järgselt vastuvõetud olulisi otsuseid või toimunud määravaid tehinguid (näiteks omaniku vahetus), siis on vandeaudiitor soovitanud selle informatsiooni ka aastaaruande tegevusaruandesse lisada. Sealsamas ettevõtted, keda ei auditeerita, ei ole tõenäoliselt nii huvitatud välja andmast liigset siseinformatsiooni otsuste näol, mis on aruandekuupäeva järgselt vastu võetud. Seetõttu peab töö autor asjakohaseks, et ettevõtte auditeerimine mõjutab ka aruandes avalikustatavate otsuste hulka.

Aruannete puhul, mis esitati 2020. aasta esimesel poolaastal, on arusaadavam, et juhtkond ei oska hinnata ettevõtte jätkusuutlikkust sellistes keerulistes tingimustes, sest ühiskondlik olukord oli kõigi jaoks uus ja tundmatu. Sealjuures otsuseid pidi juhtkond sellegipoolest kriisi tingimustes vastu võtma, näiteks piirangutest tulenenud ettevõtte ajutine sulgemine, töötajate koondamine, palkade langetamine, et Töötukassa nõuetele vastata jne.

III hüpotees:

H₀: Eesti majutussektoris tegutsevate auditi- või ülevaatuskohustuslastest ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetele lisatavas vandeaudiitori aruandes ei ole pandeemiast tingitud majanduslik olukord mõjutanud tegevuse jätkuvuse hindamist.

H₁: Eesti majutussektoris tegutsevate auditi- või ülevaatuskohustuslastest ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetele lisatavas vandeaudiitori aruandes on pandeemiast tingitud majanduslik olukord mõjutanud tegevuse jätkuvuse hindamist.

Auditeerimise standardi ISA 570 kohaselt tuleb vandeaudiitoril hinnata, kas ettevõtte on jätkusuutlik. Arvestades, et COVID-19 tõttu seatud piirangud on enim mõjutanud majutus- ja toitlustussektorit, siis on tõenäoline, et sektori ettevõtetel võib esineda raskusi ja tekib kahtlus ettevõtte jätkusuutlikusele. Tegevuse jätkuvuse hindamisel on siiski olulised ka teised näitajad peale majanduskeskkonna nagu näiteks klientide olemasolu, kulude maht jne.

See tähendab, et kui vandeaudiitor on veendunud temale esitatud informatsiooni põhjal, et ettevõtte on jätkuvalt tegutsev, siis ei ole ka otsest põhjust, miks peaks tähelepanu eriolukorrast tingitud probleemidele pöörama. Eriti käib see 2019. aasta aruannete kohta, mis on esitatud 2020. aasta teisel poolaastal, kus on näha juba 2020. aasta majandustulemusi, mis võivad olla ettevõtte jätkuvuse vaatevinklist rahuldavad. Keerulisem oli tegevuse jätkuvust hinnata 2020. aasta esimesel poolaastal peale eriolukorra väljakuulutamist, kui ei teatud veel ettevõtete edasisi majandustulemusi.

Hüpoteeside testimisel kasutati hii-ruut testi, mis on klassikaliseim kahemõõtmelise sagedustabeli alusel teostatav test (Binaarsete... 2019). Hüpoteeside testimisel moodustati kõigepealt empiiriline

jaotus vataivate näitajate alusel ning seejärel leiti hüpoteesides kirjeldatud eripärade osakaalud. Järgnevalt kasutati osakaale, et leida hüpoteesi oodatav jaotus. Seejärel leiti neid andmeid kasutades parameetri empiirilise väärtuse järgneva valemi abil.

$$\chi^2 = \sum \frac{(n_{\text{empiir}} - n_{\text{teor}})^2}{n_{\text{teor}}}$$

kus

χ^2 – parameetri empiirilise väärtus

n_{empiir} – empiirilise sagedus

n_{teor} – oodatav sagedus

Seejärel leiti kriitiline väärtus antud olulise nivool, milleks oli 5%. Kriitilise väärtuse leidmisel kasutati Exceli funktsiooni CHISQ.INV.RT. Kui leitud empiirilise väärtus ei olnud suurem kriitilisest väärtusest, siis tuli vastu võtta nullhüpotees. Täiendavalt teostati hüpoteeside testimisel arvutus kasutades olulisuse tõenäosust, mille leidmiseks kasutati Exceli funktsiooni CHITEST. Funktsiooni alusandmed pärinesid teoreetilisest jaotusest. Saadud väärtust võrreldi kriitilise väärtusega (5%). Olulisuse tõenäosus näitab, milline peaks olema olulisuse nivoo, et antud andmete juures oleks võimalik vastu võtta alternatiivne hüpotees H_1 . Järelikult kui nende andmete korral võetakse vastu alternatiivne hüpotees, siis kui suure tõenäosusega võidakse eksida.

Lisaks hii-ruut testile kasutati ühe meetodina ka sõnapilve moodustamist otsustest, mida on 2019. aasta majandusaasta aruannetes kajastatud. Sõnapilve moodustamiseks kasutati veebikeskkonda *worditout.com*. Sõnapilv on esitatud kolmanda peatüki joonises 9. Selle meetodi eesmärk on illustratiivselt rõhutada kõige enam esinevaid otsuseid seoses eriolukorrast tingitud majandusliku olukorraga.

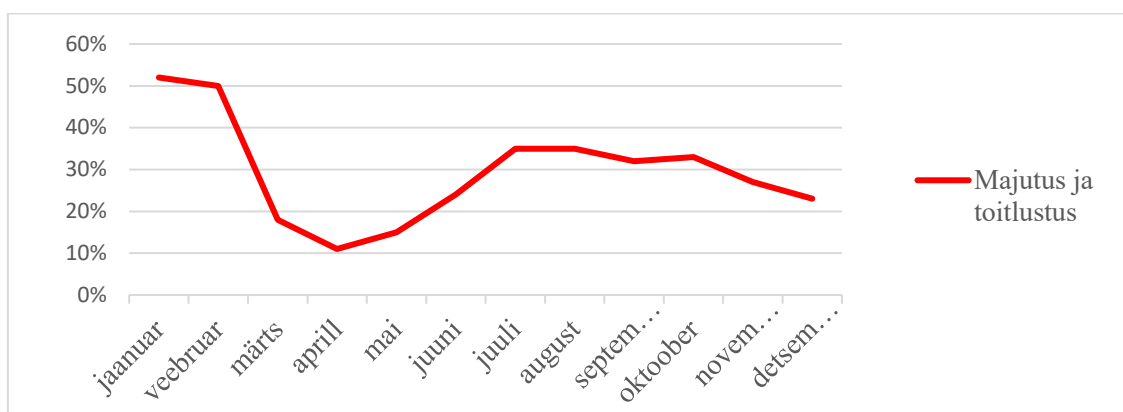
Majandusaasta aruannetes kajastatud aruandekuupäeva järgsete sündmustest avalikustatud teabe kohta tegi töö autor kvalitatiivse analüüsi. Kvalitatiivne analüüs ehk sisuanalüüs võimaldab uurida põhjalikult sisuliselt üksteisest eristuvaid teemasid (Parola *et al.* 2013). Analüüsi alusandmete hulka kvalifitseerusid eelnevalt hüpoteeside testimiseks loodud valimisse kuulunud 2019. aasta aruanded, kus oli avaldatud lisaks 2020. aastal kehtestatud eriolukorrale ka juhtkonna poolt rakendatud abinõud pandeemiaga toimetulekuks.

Analüüsi käigus selekteeriti aruannetest välja vastavalt pandeemiaga toimetulekuga seotud lisainformatsioon nagu näiteks esmased otsused või tegevused. Kogutud andmed grupeeriti järgnevalt: riigipoolsed abimeetmed, ettevõtte sisemised otsused tööjõu kohta, ettevõtte finantsilised muudatused ja struktuuri või tegevuse muudatused. Analüüs teostati vastavalt grupeeringu järgi.

Täiendavalt uuriti ka vandeaudiitori aruandeid, mille puhul keskenduti peamiselt sellele, kas vandeaudiitor on otsustanud juhtida tähelepanu võimalikule tegevuse mittejätkuvusele COVID-19 pandeemia tõttu. Valimisse kaasatud ettevõtete jätkusuutlikuses veenduti veebikeskkondade *inforegister.ee* ja *e-krediidiinfo.ee* abil (Inforegister 2021; Raportid 2021). Keskkondasid kasutati 2021. aasta märtsis ning eesmärk oli välja selgitada, kas esineb ettevõtteid, kes on näiteks tegevuse lõpetanud, likvideerimisel jne.

2.2. Uuringu valimi kirjeldus

Magistritöös vaadeldakse Eesti ettevõtteid, kes tegelevad majutussektoris. Uurimisobjektiks valiti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruanded, kuna koroonaviiruse tagajärjel on saanud Eestis ja kogu maailmas kõige enam kannatada turismisektor, sealhulgas ka majutusega tegelevad ettevõtted. Seda kinnitab ka Statistikaameti uuring, millest nähtub, et majutuse ja toitlustuse ettevõtete hulgas oli 2020. aastal käivet kasvatanud ettevõtete osatähtsus võrreldes 2019. aastaga madal (vt Joonis 3).

Joonis 3. Käivet kasvatanud ettevõtete osatähtsus (%) majutuses ja toitlustuses, 2020 võrreldes 2019 sama perioodiga

Allikas: Millised ettevõtted pidasid kriisile paremini vastu? (2021)

Joonisel 3 on kujutatud trendi majutussektorite ettevõtete kohta, kes tegutsesid nii 2019. kui ka 2020. aastal. Joonis näitab, kui palju on käivet kasvatanud ettevõtete osatähtsus 2020. aastal protsentuaalselt muutunud võrreldes 2019. aasta sama perioodiga. Statistikaameti andmetel oli 2020. aastal majutus- ja toidlustussektoris tegutsevate ettevõtete keskmine arv 842. Tegevusalade lõikes oli majutus ja toidlustus kõige enam kannatada saanud sektor, millele järgnes kunsti ja meelelahutusega tegelevad ettevõtted. (Millised ettevõtted... 2021) Vaadates kriisiaasta, 2020. aasta, edukamaid tegevusalasid, siis nendeks kujunesid märts-detsember 2020 andmete põhjal veterinaaria, apteekide tegevus ning jaemüük spetsialiseerimata kauplustes, kus peamiselt müüakse toidu- ja joogikaupasid (Millised ettevõtted... 2021). Seetõttu on majutus-ja toidlustussektoris tegutsevate ettevõtete jaoks oluline 2019. aasta aruannetes välja tuua Eestis 2020. aasta kevadel koroonaviiruse tõttu kehtestatud eriolukord ning juhtkonnapoolne hinnang, kas ja missuguseid meetmeid on ettevõttes kasutusele võetud, et ettevõtte tegevus oleks jätkusuutlik.

Hüpoteeside testimiseks kasutatakse magistritöös kvantitatiivseid uurimismeetodeid, mis tähendab, et kontrollitakse valimisse kaasatud ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruandeid. Aruannete kogum moodustati majutussektori ettevõtetest, kes kuulusid Registrite ja Infosüsteemide Keskuse (RIK) tegevusala koodi 55 alla. Detailsemalt kaasati valimisse tabelis 2 esitatud tegevusalakoodidega (EMTAK kood) ettevõtted (EMTAK tegevusalad 2021).

Vajalikud alusandmed saadi RIK esindajatelt Viktor Somov ja Larissa Merkulova töö autori poolt tehtud päringu alusel (Viktor Somov e-kiri 2021; Larissa Merkulova e-kiri 2021). Esindajad edastasid andmeid tabelis (vt Tabel 2) esitatud vastavate EMTAK koodidega kvalifitseerunud ettevõtetest jaanuar 2021 seisuga. RIK-st soovis töö autor soovitud ettevõtete kohta järgnevaid andmeid, mis tehti töö autorile kättesaadavaks:

- ettevõtte registrikood;
- ettevõtte nimi;
- ettevõtte staatus 31.12.2019;
- staatus praegu (jaanuar 2021);
- EMTAK kood;
- 2019. aasta aruanne esitatud;
- aruande esitamise kuupäev;
- aruande auditi otsuse kuupäev;
- auditi ettevõtte registrikood ja nimetus.

Tabel 2. Valimisse kaasatud ettevõtete EMTAK koodide kirjeldused

EMTAK kood	Koodi kirjeldus
5510	Hotellid ja muu sarnane majutus
55101	Hotellid– toitlustusteenust pakkuv, vähemalt 10 majutusruumiga majutusettevõte
55102	Motellid jms majutus– maantee läheduses paiknev, eeskätt mootorsõidukitega liikujate teenindamiseks mõeldud toitlustusteenust pakkuv vähemalt 10 majutusruumiga majutusettevõte, kus on tagatud turvaline parkimine
55103	Külalistemajad- toitlustusteenust pakkuv vähemalt viie majutusruumiga majutusettevõte
5520	Puhkuse- ja muu lühiajaline majutus
55201	Hostellid– toitlustusteenust või toiduvalmistamise võimalust pakkuv majutusettevõte
55202	Puhkemaja– puhkuseks mõeldud majutusettevõte, mille toiduvalmistamise võimalust pakkuv majutushoone üüritakse välja täies ulatuses
55203	Puhkeküla ja puhkelaager <ul style="list-style-type: none"> • piiratud mahus teenuseid pakkuv majutusettevõte, kus on platsid telkide ja/või haagissuvilate jaoks, parkimiskohad mootorsõidukitele ja võivad olla ka majutuskohad; • laste puhkelaagrid ja nendega seotud teenused; • täiskasvanute või kogupere-puhkelaagrid jms puhkekohad ja nendega seotud teenused.

Allikas: Larissa Merkulova ja Viktor Somov (2021)

Kokku koguti esmast informatsiooni 1265 ettevõtte kohta, kes olid registris klassifitseeritud vastavate EMTAK koodidega (vt Tabel 2). Nendest 31% ei olnud veel 2019. aasta aruannet esitanud, seega nemad ei sobinud valimi moodustamise kriteeriumitega kokku. 387-st ettevõtetest, kes polnud aruannet veel esitanud, olid kustutatud, likvideerimisel või pankrotis 49, mis võib põhjendada nende aruande mitteesitamist. Nende ettevõtete staatus polnud 2020. aasta jooksul muutunud, mis tähendab, et sama seis oli 31.12.2019 seisuga ja valimi moodustamise hetkel.

Ülejäänud 878 ettevõttest, kes olid 2019. aasta aruande esitanud, selekteeriti välja need, kes olid 2019. aasta majandusaasta aruanded esitanud peale 12. märtsi 2020. aastal, mil kuulutati Eesti Vabariigis välja eriolukord. Selliseid ettevõtteid oli kokku 815. Valimisse otsustati kaasata kokku 150 ettevõtet, mis moodustas ligi kuuendiku majandusaasta aruande esitajatest peale 12. märtsi 2020. Valimi koosseisu kaasati ettevõtted, kelle staatus polnud 2021. aastal „registrisse kantud“, vaid, kas „kustutatud“, „likvideerimisel“ või „pankrotis“. Selliseid ettevõtteid oli kümme.

Lisaks võeti valimisse kõik ettevõtted, mida on aruandeperioodil auditeeritud: neid oli kokku 71. Kuna kaasati kõik auditeeritud majandusaasta aruanded, siis seega on valimis ka majutussektori

suurimad ja edukamad ettevõtted, kes olid aruande esitanud peale 12.03.2020. Need ettevõtted moodustavad olulise osa sektorist, mistõttu on tulemuste laiendamine sektori peale põhjendatud ja asjakohane. Auditeeritud aruannete jaotust EMTAK koodide lõikes on näha tabelis 3.

Tabel 3. Valimisse kaasatud auditeeritud aruannete jaotus EMTAK koodide lõikes

EMTAK kood	Aruannete arv
5510	3
55101	61
55103	2
55201	2
55202	3
Kokku	71

Allikas: Larissa Merkulova ja Viktor Somov (2021)

Ülejäänud 69 ettevõtte valimisel moodustati allesjäänud ettevõtetest EMTAK koodide alusel jaotus, arvestades ettevõtete hulka vastavate koodide puhul (vt Tabel 4). Osakaal koguarvust tähendab vastava koodiga liigitatud ettevõtete arvu osakaalu ülejäänud ettevõtete koguarvust (734 tk), mida on võimalik valimisse kaasata.

Tabel 4. Mitteauditeeritud aruannete valimi moodustamine

EMTAK kood	Aruannete arv	Osakaal koguarvust	Arvutuslik aruannete arv
5510	25	3,40%	2
55101	137	18,70%	13
55102	21	2,90%	2
55103	115	15,70%	11
5520	67	9,10%	6
55201	59	8,00%	6
55202	218	29,70%	20
55203	92	12,50%	9
Kokku	734	100%	69

Allikas: Larissa Merkulova ja Viktor Somov (2021); autori arvutused

Vastavalt tabelis 4 esitatud arvutuslikule aruannete arvule moodustatigi ülejäänud valim. Andmetest selekteeriti juhuslikult välja, kasutades Exceli programmi funktsiooni RAND, ettevõtted, mis summaarselt andsid kokku vastava EMTAK koodi kohta käiva koguarvu. Näiteks selekteeriti tabelist välja allesjäänud EMTAK koodi 55101 andmereal ning moodustati lisatulp, kuhu tekitati RAND funktsiooni tulem ning selekteeriti 13 suurimat RAND funktsiooni tulemust

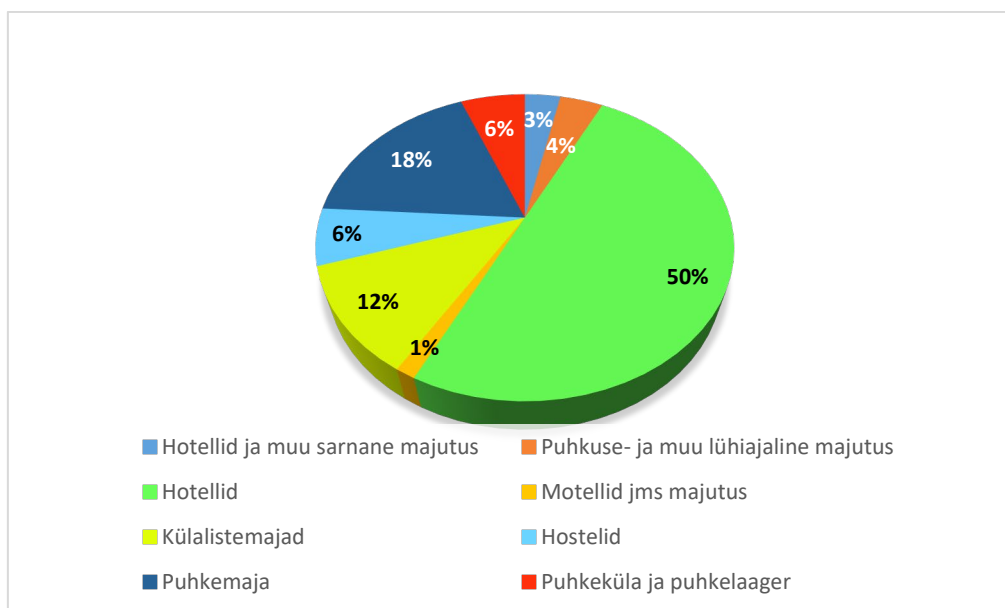
ja vastavalt nendel ridadel olnud ettevõtted. Koguvalimi koosseis on esitatud allpool olevas tabelis (vt Tabel 5).

Tabel 5. Moodustatud valimi koosseis, aruannete arv

Ettevõtte staatus 2021	Mitteauditeeritud	Auditeeritud	Kokku
Registrisse kantud	69	71	140
Kustutatud	4	0	4
Likvideerimisel	5	0	5
Pankrotis	1	0	1
Kokku	79	71	150

Allikas: Larissa Merkulova ja Viktor Somov (2021); autori arvutused

Joonisel 4 on esitatud moodustatud valimitegevusvaldkonniti majutussektoris eksisteerivate EMTAK koodide liigituse järgi. Joonisel esitatud tegevusvaldkondadele vastavad EMTAK koodid on eelnevalt esitatud tabelis 2.

Joonis 4. Valimi jaotus tegevusalade lõikes

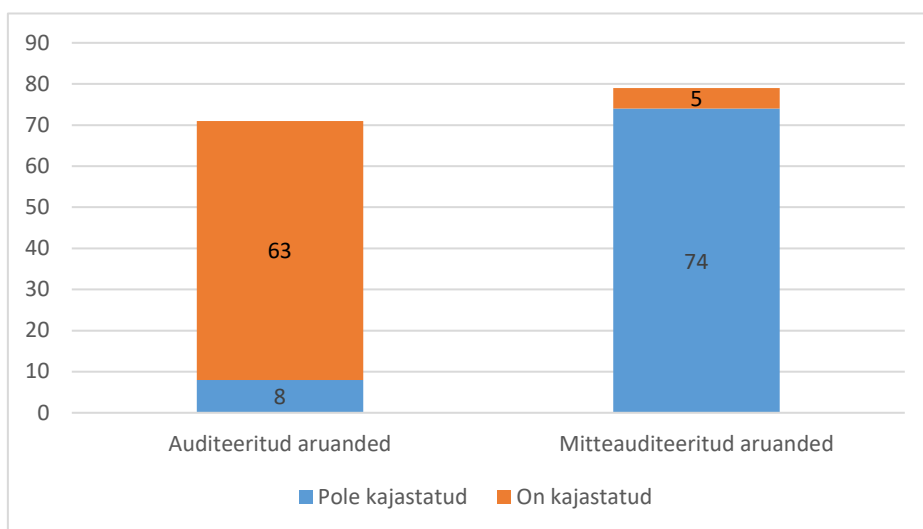
Allikas: Larissa Merkulova ja Viktor Somov (2021); autori arvutused lisas 2 esitatud andmete alusel

Hotellid ja muu sarnane majutus moodustavad 53% koguvalimist, mis on põhjendatud, sest tegemist on suurimate ettevõtetega majutussektoris, mida ka auditeeritakse ja kuna valimisse selekteeriti kõik auditeeritud aruanded, siis hotellide osakaal on kõrge.

3. UURINGU TULEMUSED JA JÄRELDUSED

3.1 Majandusaasta aruannete analüüsi tulemused

Esimese hüpoteesi testimise tingimused on esitatud eelmises peatükis alapeatükis 2.2. Valimi moodustasid kõik majutussektori 150 aruannet, mis olid eelnevalt selekteeritud. Valimis oli 71 auditeeritud ja 79 mitteauditeeritud aruannet. Teostati esmane jaotus andmete põhjal, kas aruandes oli eriolukorda mainitud või mitte (vt Joonis 5). Alusandmed koguti majandusaasta aruannetest ning jaotus tegevusala koodide lõikes on avaldatud lisa 3. 2019. aasta majandusaasta aruannetest saadi informatsioon otsides aruannetest sõnu „koroona“, „covid“ ja „eriolukord“/“eriolukorra“, mis tähendab, et kui nimetatud märksõnad eksisteerivad aruandes, siis on koroonaviiruse kohast informatsiooni mainitud ehk märksõnad sisalduvad pikemas kirjeldavas tekstis.

Joonis 5. Eriolukorra kajastamine 2019. aasta aruannetes

Allikas: autori koostatud lisa 3 toodud andmete alusel

Esimese hüpoteesi H_1 testimise käigus langes arvutatud empiiriline parameeter (102,457) kriitilisse piirkonda (3,8), mis tähendab, et nullhüpotees tuleb tagasi lükata. Seega tuleb vastu võtta

alternatiivne hüpotees H_1 , mille kohaselt mõjutab Eesti majutussektori 2019. aasta aruannetes 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni välja toomist auditeerimine. Arvutatud olulisuse tõenäosuse väärtus andmete teoreetilisest jaotusest oli oluliselt väiksem kui kriitiline väärtus, mistõttu tuleb vastu võtta sisukas hüpotees H_1 ning antud järeldus kinnitab juba eelpool saadud tulemusi.

Saadud andmete põhjal oli 45% aruannetes kehtestatud eriolukorra kohta informatsioon kajastatud, millest 93% olid auditeeritud aruanded. Selliseid aruandeid, mis olid, kas auditeeritud või läbinud vandeaudiitori ülevaatus, kuid ei olnud eriolukorra kohta informatsiooni kajastatud, esines kaheksa.

Esimeses peatükis on esitatud nõuded standarditest, kus on välja toodud, kuidas tuleb aruandekuupäeva järgseid sündmuseid majandusaasta aruannetes kajastada. Valimisse kaasatud ettevõtete puhul, kes olid Eestis kehtestatud eriolukorda kajastanud, vaadeldi, kas informatsioon on nõuetekohaselt esitatud. Tabelis 6 on toodud andmed, kus majandusaasta aruande osas on eriolukorda kirjeldatud.

Tabel 6. Eriolukorra informatsiooni avaldamise koht valimisse kaasatud 2019. aasta majandusaasta aruannetes

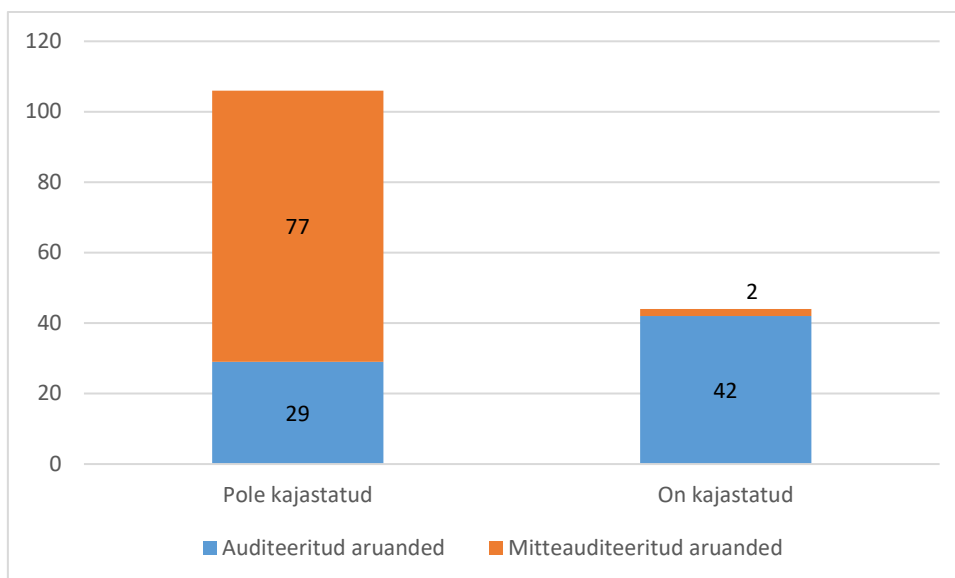
EMTAK kood	Lisas 1	Lisas sündmused pärast aruandekuupäeva	Lisas tegevuse jätkuvus	Tegevusaruandes	Tegevusaruandes ja lisas sündmused pärast aruandekuupäeva	Kokku
5510	0	2	0	1	0	3
5520	0	0	0	1	0	1
55101	1	30	1	2	21	55
55102	0	1	0	0	0	1
55103	0	1	1	0	0	2
55201	0	1	0	0	2	3
55202	0	1	0	1	1	3
Kokku	1	36	2	5	24	68

Allikas: autori koostatud lisas 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Nõuetekohaselt tuleb aruandekuupäeva järgseid sündmuseid kajastada eraldi raamatupidamise aruande lisas „Sündmused pärast aruandekuupäeva“ ning uuringus käsitletud majandusaasta aruannetest ligi 90%-l ettevõtetest oli see vastavalt nõuetel ka esitatud. Nendest 24 ettevõtet kajastasid lisaks aastaaruande lisas eriolukorra kohta informatsiooni ka tegevusaruandes, mis on samuti aktsepteeritav variant, kuna tegevusaruanne on juhtkonna poolt koostatud

lisainformatsiooni saamiseks. Sealsamas ei ole korrektne variant kajastada eriolukorra informatsiooni ainult tegevusaruandes nagu tegi seda 5 ettevõtet. Üks ettevõtte kajastas eriolukorda hoopis lisas 1, kus on kajastatud arvestuspõhimõtted ja informatsioon oli toodud seal eraldi aruandekuupäeva järgsete sündmuste käsitlemise lõigus. Mõne ettevõtte puhul eksisteeris ka oht tegevuse jätkuvusele ja seetõttu oli eriolukorra informatsioon toodud vaid selles lisas, kuid taaskord oleks korrektsem olnud kajastada ka eraldi aruandekuupäeva järgsete sündmuste lisas.

Teise hüpoteesi H_1 aluseks olid ettevõtted, kelle 2019. aasta aruandes olid välja toodud esmased otsused/meetmed, kuidas eriolukorraga toime tulla. Hüpoteesi testimise aluseks oli koguvõimalim, mis jaotus auditeeritud ja mitteauditeeritud aruanneteks. Seekord oli kogutud aruannetest informatsioon, kas esmaseid otsuseid/meetmeid on esitatud või mitte. Alusandmete jaotus on kujutatud detailsemalt joonisel 6.

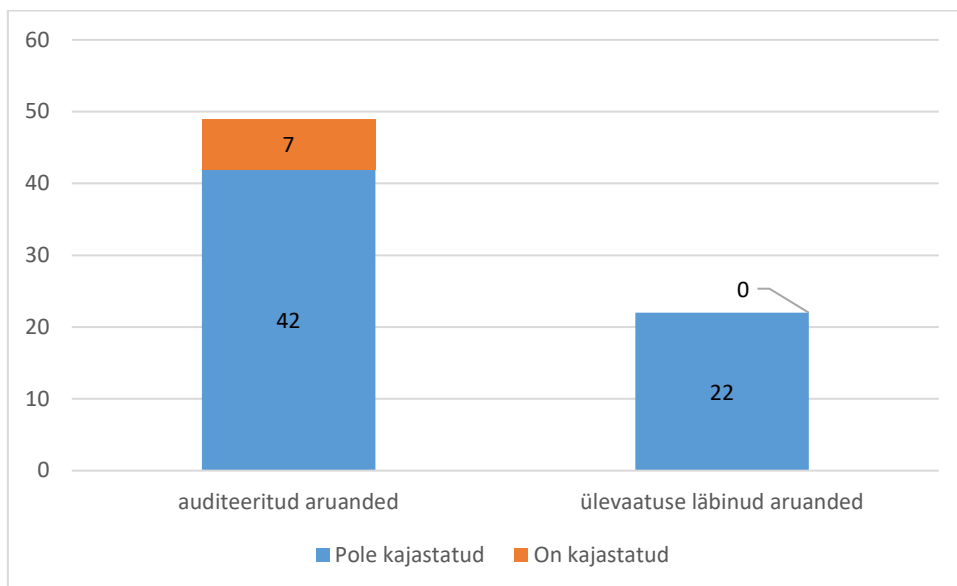

Joonis 6. Esmaste otsuste avalikustamine 2019. aasta aruannetes seoses eriolukorraga
Allikas: autori koostatud lisas 4 toodud andmete alusel

Teise hüpoteesi testimise puhul langes empiiriline parameeter ($57,837$) kriitilisse piirkonda ($3,8$), mistõttu tuleb nullhüpotees tagasi lükata. Vastu saab võtta algse hüpoteesi H_1 , mille kohaselt on esmaste otsuste avalikustamist aruandes mõjutanud ettevõtte auditeerimine. Kalkuleeritud olulisuse tõenäosuse väärtus andmete teoreetilisest jaotusest oli oluliselt väiksem kriitilisest väärtusest, mistõttu tuleb vastu võtta alternatiivne hüpotees H_1 ning antud järeldus kinnitab juba eespool saadud tulemust. Andmete kohaselt on majandusaasta aruannetest, kus on esmaseid

otsuseid avalikustatud, 95% auditeeritud või läbinud ülevaatus vandeaudiitori poolt, mis tähendab, et auditeerimine mõjutab teabe avalikustamist aruandes positiivselt. Sealjuures leidis ka 29 auditeeritud aruannet, kus ei olnud esmaseid otsuseid avalikustatud ehk ei ole tegemist 100% kehtiva järeldusega.

Kolmanda hüpoteesi puhul uuriti, kas COVID-19 on mõjutanud vandeaudiitori otsuseid ehk, et on vandeaudiitori aruandes pööratud tähelepanu tegevuse jätkuvusele COVID-19 viirusest tingitud majanduskeskkonnas, kus majutussektor on oluliselt kannatada saanud. Hüpoteesi testimise valimisse kaasati kõik auditeeritud või ülevaatus läbinud aruanded, mida oli kokku 71, nendest 49 on auditeeritud ning 22 läbisid ülevaatus. Algandmete jaotus on nähtav joonisel 7.

Joonis 7. Vandeaudiitori otsuses tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööramise lisamine
Allikas: autori koostatud lisas 5 toodud andmete alusel

Kolmanda hüpoteesi testimisel ei langenud empiiriline parameeter (3,487) kriitilisse piirkonda (3,8), mistõttu ei ole alust nullhüpoteesi tagasi lükata ja tuleb nullhüpotees vastu võtta. See tähendab, et hüpoteesi kohaselt ei ole olulisel määral viirusest tingitud pandeemiast mõjutatud majanduslik olukord mõjutanud omakorda vandeaudiitori otsuseid, kus juhitakse tähelepanu tegevuse jätkuvusele. Arvutatud olulisuse tõenäosuse väärtus andmete teoreetilisest jaotusest oli suurem kriitilisest väärtusest, mistõttu tuleb vastu võtta nullhüpotees H_0 . Järeldus kinnitab juba eespool saadud tulemust. Uuringust saadud informatsiooni kohaselt oli tegevuse jätkuvusele

tähelepanu pööratud seitsme ettevõtte puhul ning kõigi puhul oli tegemist auditeeritavate ettevõtetega, mitte ei olnud tegemist ülevaatus läbinud ettevõtetega.

Asjaolu rõhutamine vandeaudiitori otsuses näitab professionaalsust ja head võimet ennetada võimalikke riske. Uuringu käigu leiti, et ettevõtetes, kus teostati vandeaudiitori poolt audit või ülevaatus ning on 2019. aastal teenitud kahjumit, ei ole vandeaudiitori aruandes pandeemia tingimuste võimalikku negatiivset mõju tegevuse jätkuvusele mainitud. Selliseid ettevõtteid oli kokku 19 ning leiti, et nendest seitset on auditeerinud ettevõtted, mis kuulusid suurima audiitorteenuste käibega 20 audiitorfirmade hulka perioodil 2019-2020 (AJN aastaraamat 2020). Nende seas oli ka kaks Big4 ettevõtet. Sellisel juhul võivad tekkida kahtlused audiitorite motiivides, miks ei ole otsuses tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööratud COVID-19 pandeemia tingimustes.

Sealsamas tuleb lisada, et ühe Big4 aruande puhul oli ettevõtte auditeeritud 2020. aasta märtsi lõpus, kus pandeemia alles kogus hoogu ning asjakohast hinnangut oli keeruline anda. Samuti tuleb arvestada, et vandeaudiitori otsus põhineb suuresti täiendaval lisainformatsioonil, mida ettevõtte juhtkond edastab neile, kuid ei kajasta aruandes, seega ei saa kindlalt lugeda antud otsuseid ebakompetentseks või vääraks.

3.2. Kvalitatiivne analüüs aruandekuupäeva järgsete sündmuste kohta esitatud teabe kohta

Aruannete läbivaatamise käigus keskenduti peamiselt hüpoteeside testimiseks vajalike alusandmete kogumisele. Siiski saadi ka rohkesti lisainformatsiooni nii ettevõtete finantsandmete kui ka koroonaviirusest tingitud majandusliku olukorraga toimetulekuks vastuvõetud esmaste otsuste kohta. Tabelis 7 on esitatud valimisse kaasatud ettevõtete peamiste finantsnäitajate keskmised väärtused tegevusvaldkonniti.

Tabeli kohaselt on hotellide tegevusala kõige tulusam majutussektoris ning antud valdkonnas on keskmine töötajate arv samuti silmnähtavalt suurem. Tegemist on loogiliste näitajatega, sest kliendid eelistavad võimaluse korral ööbida luksuslikemates ja moodsates majutusasutustes ning hotellid suudavad sellist kvaliteeti pakkuda.

Tabel 7. Valimisse kaasatud ettevõtete keskmised arvnäitajad 2019. aastal

EMTAK kood	Koodi kirjeldus	Keskmine bilansimaht 31.12.2019 seisuga (€)	Keskmine müügitulu 2019 (€)	Keskmine kasum 2019 (€)	Töötajate keskmine arv 2019
5510	Hotellid ja muu sarnane majutus	1 909 243	1 150 977	100 532	27
5520	Puhkuse- ja muu lühiajaline majutus	113 380	7 474	4 299	0
55101	Hotellid	6 802 478	3 594 296	401 457	61
55102	Motellid jms majutus	418 241	111 195	26 185	3
55103	Külalistemajad	174 739	54 886	11 366	1
55201	Hostelid	287 455	125 409	73 452	4
55202	Puhkemaja	854 193	51 696	24 774	1
55203	Puhkeküla ja puhkelaager	245 648	47 867	11 291	1

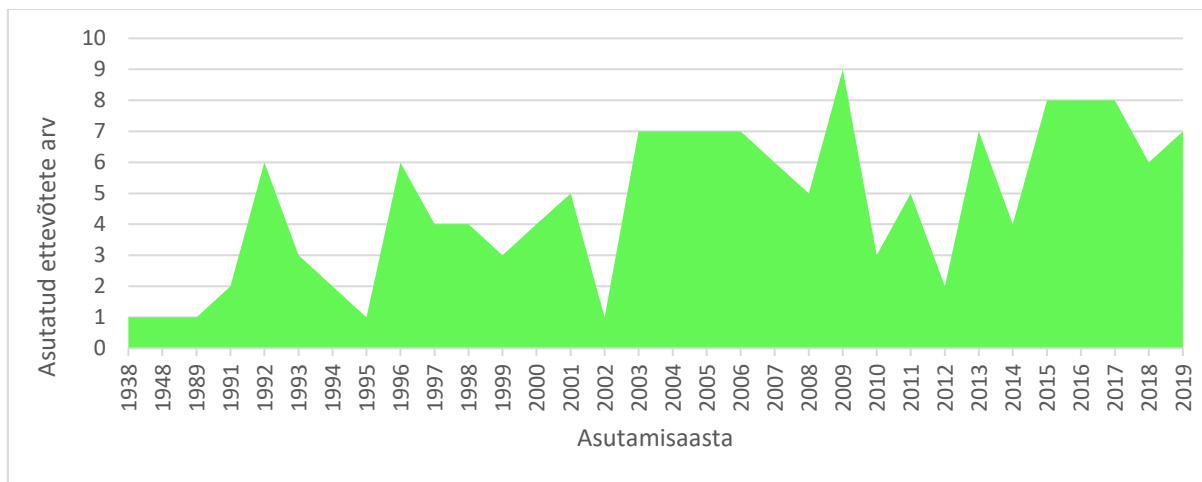
Allikas: autori koostatud lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Tegevusala, mille kood on 5520, ettevõtete töötajate keskmine arv on null, kuid tuleb arvestada, et EMTAK koodi jaotuse kohaselt tuleb ettevõttel tegelikult valida spetsiifilisem kood nagu näiteks 5520 alakood 55201, mis on hostelite jaoks. Seega ettevõtete, kelle tegevusala on registreeritud koodiga 5520, töötajate arv ei iseloomusta kogu puhkuse- ja muu lühiajalise majutuse valdkonda- tuleb vaadata täpsemate koodide all kajastatud informatsiooni. Lisaks on oluline välja tuua, et koodi 5520 oli kõigest kuus ettevõtet, kellest kolm olid asutatud 2019. aastal, mis tähendab, et kollektiiv võib veel kasvada.

Lisaks analüüsiti uute majutusasutuste teket nende ettevõtete osas, kes olid valimisse kaasatud. Vaadates joonist 8, siis on näha, et majutusasutusi on loodud kõige enam 2000-ndate esimesel kümnendil, mida saab seostada noore Eesti Vabariigi nii-öelda jõudmisega Euroopa Liitu ja läänemaailma, kus majandus liikus kasvutrendis. Uute asutuste loomine ei ole aegade möödudes peatunud ning majutussektorisse jätkuvalt juurde atraktiivseid uusi majutusasutusi: valimisse sattunud ettevõtetest oli viimase viie aasta jooksul asutatud 37 ettevõtet.

Jooniselt nähtub ka, et ülemaailmne majanduskriis, mis Eestis eksisteeris majandussurutisena aastatel 2008-2010 mõjutas oluliselt ka uute majutusasutuste loomist. Nendel aastatel on märgata langust, kuid alates 2016. aastast on püsitud stabiilselt kõrgel tasemel. See näitab, et ühiskond on

majanduslangusest toibunud. Sarnast trendi võib tõenäoliselt näha ka peale koroonakriisi lõppu, sest kuna kogu turismisektor on saanud suurel määral kannatada, siis uute asutuste loomine ei pruugi olla antud hetkel kasumlik ettevõtmine.

Joonis 8. Valimisse kaasatud ettevõtete asutamisaasta analüüs

Allikas: autori koostatud, lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Hüpoteeside testimise käigus uuriti, kas majandusaasta aruannetes, mis olid esitatud peale eriolukorra kehtestamist, on lisatud informatsiooni COVID-19 viirusest tingitud majandusolukorrast. Audiitorkogu andis sellega seoses 2020. aasta aprillis välja näidistekstid, mida võisid soovi korral kõik ettevõtted enda aruandes kasutada (vt Lisa 1).

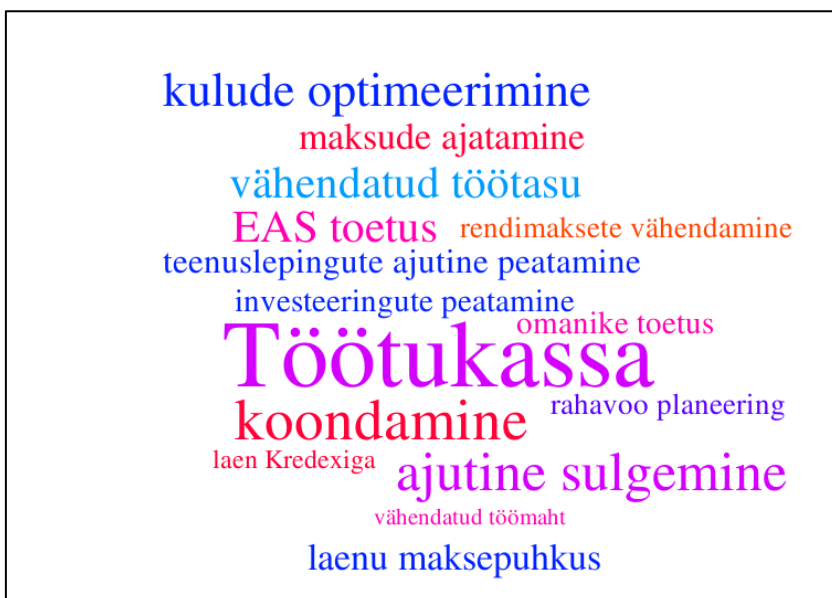
Näidistekstides on koroonaviirust käsitletud eelkõige kui mittekorrigeerivat sündmust. Seega oli juhtkondadele antud suurepärane võimalus, kuidas aruandes neutraalsel tasandil koroonaviirust kajastada, ilma, et peaks välja tooma olulisemaid otsuseid või sensitiivset informatsiooni ettevõtte kohta. Leiti ka, et kõik valimisse kaasatud aruanded, kus oli pandeemiat mainitud, pidasid seda 2019. aasta mõistes mittekorrigeerivaks sündmuseks.

Aruannete analüüsimisel uuriti, kui paljud ettevõtetest majutussektoris, kes olid aruandes koroonaviirust maininud, kasutasid Audiitorkogu juhendtekste. Tulemuste kohaselt oli 150-st aruandest 68-s koroonaviiruse kohane informatsioon kajastatud. Nendest 63 olid auditeeritud ja 5 aruannet ei läbinud ei auditit ega ülevaatus. Juhendtekste oli kasutatud 32-s aruandes, mis kõik olid kas läbinud auditi või ülevaatus. Nendest aruannetest kõige varasem oli esitatud 2020. aasta juunikuus, kuigi juhendtekstid ilmusid juba aprillikuus.

Levinud oli aruannetes versioon, kus kasutati näidistekste, kuid oli lisatud ka ettevõtte poolt kasutuselevõetud meetmeid ja juhtkonna hinnanguid seoses koroonaviirusega. Siinkohal võib antud valimi kontekstis pidada Audiitorkogu näidiseid olulisteks abivahenditeks, mida oli 57% ettevõtete aruannetes kajastatud, mis olid esitatud peale Audiitorkogu juhendi avaldamist.

Kahjuks ei saa seda sama järeldada majandusaasta aruannete kohta, mis ei olnud auditeeritud. See võib tähendada, et ettevõtted ei olnud taolistest tekstidest kuulnud või ei tundnud huvi nende kasutamise vastu. Kui Eesti riigil oleks konkreetne eesmärk, et majandusaasta aruanded oleksid nõuetele vastavad ja heaks tavaks oleks kvaliteetne aruanne, siis tuleks teha rohkem teavitustööd eraettevõtjate seas ning rakendada erinevaid sanktsioone, kui esinevad olulised puudujäägid.

Teise hüpoteesiga testiti, kas auditeerimine mõjutas aruannetes esmaste otsuste ja tegevusmeetmete avalikustamist seoses koroonaviirusega toimetulekuga ning leiti, et auditeerimise mõju on märgatav. Kokku oli valimisse kaasatud ettevõtete aruannetest 44-s aruandes kirjeldatud kasutuselevõetud meetmeid, millest omakorda 42-te oli auditeeritud. Rakendatud meetmeid oli erinevaid, kuid esines ka korduvaid abinõusid (vt Lisa 6). Töö autor moodustas 15-st populaarsematest meetmetest sõnapilve (vt Joonis 9), kasutades veebikeskkonda *worditout.com*. Sõnapilves on suurema kirja pildiga tähistatud märksõnad, mida esines aruannetest kõige rohkem.

Joonis 9. Aruannetes esitatud populaarsemad toimetulekumeetmed

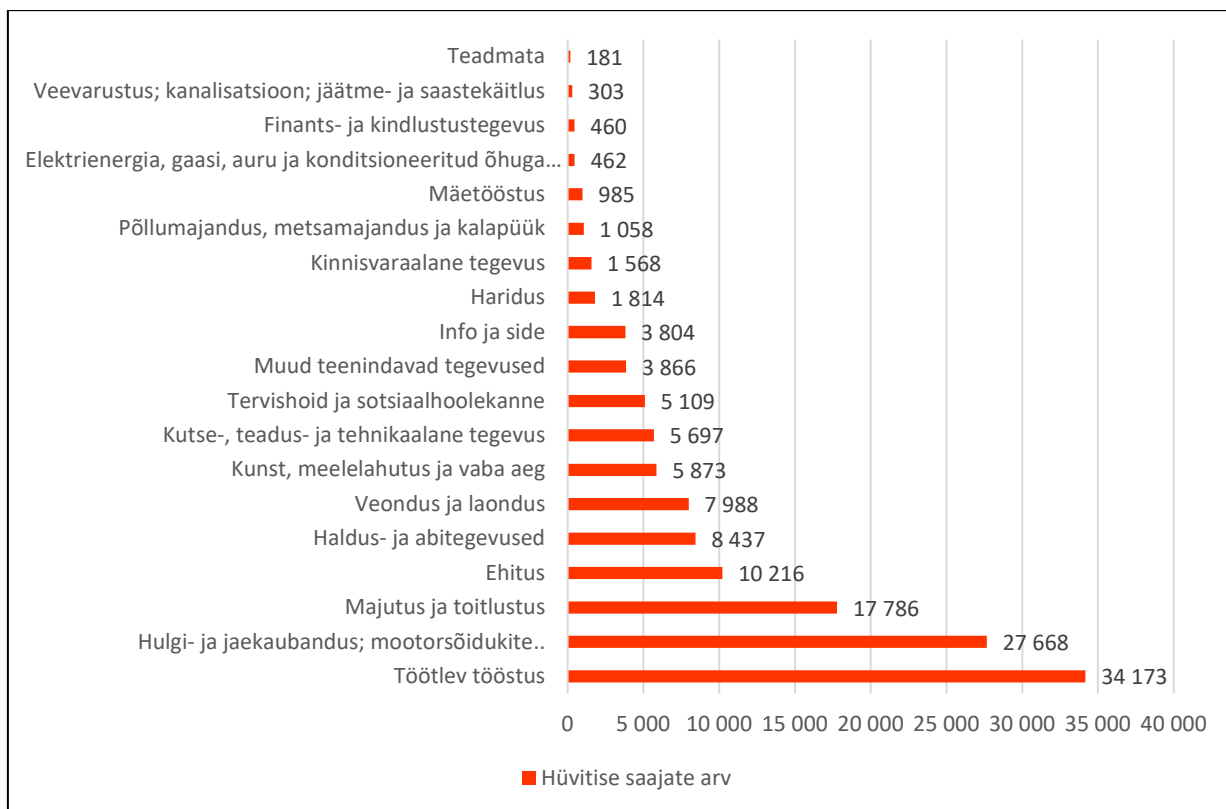
Allikas: andmed pärit autori läbiviidud aruannete kontrollist lisas 6 ja 7 esitatud andmetest, sõnapilv koostati internetis (*worditout.com*)

Kõige enam joonistus aruannetest välja, et kasutusele oli võetud Töötukassa poolt töötajatele väljamakstav töötasu hüvitis. Hüvitis oli mõeldud töötajatele, kelle tööandja äritegevus on COVID-19 haiguse tõkestamiseks kehtestatud piirangute tõttu märkimisväärselt häiritud (Valitsus kiitis heaks... 2020). Hüvitist maksti perioodi märts-mai 2020 eest, kus tööandja sai kasutada sellest perioodist kahte kuud, vastavalt millal oli äritegevus ulatuslikumalt häiritud. Töötukassa hüvitas töötajale 70% möödunud 12 kuu keskmisest töötasust aga mitte rohkem kui 1000 eurot, mis tähendab, et ettevõtte tööjõukulud kattis osaliselt, kuid mitte täielikult, Töötukassa. (Valitsus kiitis heaks... 2020)

Hüvitise saamiseks tuli ettevõtetel vastata järgnevatest kolmest kvalifitseerimistingimusest kahele (*Ibid.*):

- tööandja käive või tulud on viiruse mõjul langenud vähemalt 30% võrreldes eelmise aasta sama perioodiga;
- tööandjal pole tööd anda vähemalt 30% töötajatest;
- tööandja on pidanud 30% töötajatest vähendama palka vähemalt 30%.

Vastamaks tingimustele, olid ettevõtted sunnitud langetama töötajate palkasid, mis selgitab ka sõnapilves vähendatud töötasu rohkemat esinemist. Sarnaseid meetmeid on Töötukassa pakkumas ka 2021. aastal, kuna koroonaviiruse tõttu kehtestatud piirangud on endiselt ettevõtteid mõjutamas (Töötasu hüvitis... 2021). Perioodil märts-juuni 2020 kujunes Töötukassale hüvitiste kogukuluks 255 683 814 eurot, mis jagunes 137 448 töötaja vahel. Joonisel 10 avaldub, et majutus ja toitlustus olid suuruselt kolmas sektor, kes hüvitist said ning vastava sektori asutused moodustasid 9,7% kõigist hüvitist saanud asutustest. Majutus ja toitlustus valdkonna töötajatest said hüvitist 17 786 töötajat. (Töötasu hüvitise määramine... 2021)

Joonis 10. Töötukassa töötasu hüvitise saajate jaotus tegevusalati vahemikus märts-juuni 2020
Allikas: Töötasu hüvitise määramine (2021)

Peale Töötukassa poolt pakutava hüvitise, kasutasid ettevõtjad aktiivselt ka teisi riigi poolt võimaldatud abinõusid. Nende seas näiteks Maksu- ja Tolliameti poolt võimaldatud meede ettevõtjate rahalise seisuga leevendamiseks, mille kohaselt peatati eriolukorra ajaks ettevõtete maksuvõlalt intressi arvestamine. Intressivabastus kehtis 2020. aastal 1. märtsist kuni 17. maini (k.a.). (Maksu- ja Tolliameti info... 2020)

Samuti toetas Ettevõtluse Arendamise SA (EAS) turismisektorit 25 miljoni euroga, mis oli suunatud turismiteenuste pakkujatele ning turismiettevõtjatele, kelle hulka kuulusid ka majutusettevõtjad. „Toetuse suurus ettevõtja kohta jäi vahemikku 2000 - 60 000 eurot sõltuvalt ettevõtte tegevusvaldkonnast, suuruselt, käibekaotusest ja riigile tasutud tööjõumaksudest. Eesmärk oli toetada raskustesse sattunud turismisektori ettevõtjaid kriisiga toimetulekuks, kriisi üleelamiseks ning kriisist kiiremaks väljumiseks niipea kui nõudlus hakkab taastuma.“ (COVID-19 mõjude leevendamise möödunud... 2021) Täiendavaid toetusi kogusummas 8 miljonit eurot jagatakse turismisektorile ka 2021. aastal (COVID-19 mõjude leevendamise toetused... 2021). Neliteist valimisse kaasatud ettevõtetest mainisid, et EAS-i toetust on plaan rakendada või on juba aruande esitamise hetkeks toetust saanud (vt Lisa 6; Lisa 7).

Lisafinantseeringu saamiseks võimaldas finantsasutus Kredex erakorralist käendust majutus- ja toidlustussektorile, reisibüroodele ja reisikorraldajatele, et nende finantsseisu tulenevalt eriolukorrast parendada (Erakorraline käendus... 2020). Uuringust selgus, et vähemalt seitse ettevõtet plaanisid seda meetet kasutusele võtta (vt Lisa 6; Lisa 7).

Lisaks riigi poolt pakutavate abimeetmete kasutusele tuli ettevõtetel teha muudatusi ning leida uusi lahendusi ettevõttesiseselt. Uuritud aruannetest 16-s oli avaldatud, et teatud hulk töötajaid on peetud vajalikuks koondada, et vähendada tööjõukulude hulka (vt Lisa 6; Lisa 7). Antud otsus käib mõneti kaasas ka otsusega 2020. aasta kevadel majutusasutus ajutiselt sulgeda, sest klientuur oli minimaalne. Kollektiiviga seotud meetmete seas oli näiteks saadetud ka töötajaid (tasustatud) puhkusele või tuli loobuda lisatasude väljamaksmisest. Ühe ettevõtte puhul lõpetati sõlmitud lepingud võõrtööjõuga. Aruannetes toodi välja, et töötajad, kelle töökohad säilisid, saadeti tööle kodukontoritesse ja teatud töötajad saadeti ka täiendkoolitusele, et nad suudaksid olla multifunktsionaalsed ja ettevõttele mitmel rindel kasulikud. Erinevad märksõnad, mis aruannetes esitatud lahendustest moodustati, on esitatud lisa 6 ja 7.

Ettevõtte finantsseisu kindlustamiseks toodi seitsmes aruandes välja, et on saadud kinnitus, kas omanikelt või emaettevõttelt, mille kohaselt on vajadusel võimalik neilt saada finantsilist tuge (vt Lisa 6; Lisa 7). Ettevõtted, kelle bilansis oli juba 2019. aastal laenukohustised, taotlesid pankadest laenu maksepuhkuseid või laenu tähtaja pikendamist, mis peaksid leevendama ettevõtte finantskoormust keerulistel aegadel, mis pole ettevõtte põhjustatud nagu seda on koroonaviirusest mõjutatud majanduskeskkond. Ettevõtted, kes olid ise andnud teisele osapoolle laenu, tõid välja, et vajadusel kaalutakse laenu tagasikutsumist. Paaris üksikus aruandes oli lisameetmena toodud pangast arvelduskrediidi küsimist ja lühiajalise laenu taotlemist. (vt Lisa 6; Lisa 7)

Ettevõtte jaoks toimetuleva finantsseisu saavutamiseks mainisid 13 ettevõtet, et oluline on ettevõtte kulude optimeerimine, mis tähendab, et vähendatakse püsikulusid, mis tekivad ka juhul kui müügikäive puudub. Eraldi nimetati määrava tegevusena ka rahavoo planeerimist, mis peaks ettevõtte finantsseisu stabiilsena hoidma. Detailsemalt mainiti, et kulubaas väheneks, peatatakse osapoolte vastastikusel kokkuleppel ajutiselt näiteks rendimaksud ja teised teenuslepingud. Selliseid valikuid avalikustas 14 ettevõtet. Positiivse rahavoo säilitamiseks pidasid seitse ettevõtet oluliseks peatada käimasolevad ja lähitulevikus planeeritud investeeringud. Osades aruannetes peeti oluliseks ka mainida, et tegeletakse aktiivselt olemasolevate nõuete sissenõudmisega ning

näiteks tarneahela ülevaatusena, et vältida koroonaviirusest tingitud probleemide esinemist vastavas valdkonnas. (vt Lisa 6; Lisa 7)

Tegevuse jätkuvuseks võivad teatud juhtudel olla vajalikud ettevõtte poliitika ja ärimudeli ülevaatamine. Mitmed ettevõtted mainisid aruannetes, et tegelevad struktuurimuudatuste ning uute teenuste rakendamise ning olemasolevate teenuste ja toodete hindade ümberkujundamisega. (vt Lisa 6; Lisa 7) Möödunud, 2020. aasta suvi näitaski, et turismisektor muutus kardinaalselt, mis tähendas, et siseturism kasvas hoogsalt, kuid tavapäraselt suviti Eestit külastanud välisturistide arv, eriti naaberriikidest pärit turistid, langes märgatavalt. Seega tuleb majutussektoris samuti teha muudatusi, et vastata uuenenud turu ootustele ja eelistustele.

Ettevõtted, mis pole olnud 2019. aasta majandusaasta aruande esitamise ajahetkel likvideerimisel, on enamasti juhtkondi hinnanud ettevõtet jätkuvalt tegutsEVaks. Analüüsi käigus tuvastati vaid üks ettevõtte, kus on juhtkond hinnanud, et ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsEV. Tegemist oli ettevõttega, millel polnud 2019. aastal otsust äritegevust.

Sellegipoolest leidis seitse ettevõtet, mille puhul oli vandeaudiitor 2019. aasta aruande osas väljastatud otsuses tähelepanu pööranud pandeemia tingimustele, mis võivad omada mõju ettevõtte tegevuse jätkuvusele (vt Lisa 5). Nendest ühel oli vandeaudiitor otsusest loobunud, kuna audiitorid ei suutnud koguda piisavat tõendusmaterjali COVID-19 võimalike mõjude hindamiseks jätkuvusele ning ettevõtte võimele genereerida piisavaid rahavooge. Nimetatud ettevõtetel puhul teeniti 2019. aastal kasumit vahemikus 57 tuhat kuni 4 miljonit eurot, mis tähendab, et nimetatud ettevõtted ei ole kriisi sisenedes olnud kahjumlikud, kuid siiski pidas vandeaudiitor oluliseks enda otsuses märkida, et COVID-19 pandeemia mõjud ettevõtetele võivad tegevuse jätkuvust ohustada. Töö autor uuris valimisse kaasatud 150 ettevõtte tegevust 2021. aastal ning enamasti ettevõtetest on oma tegevusega jätkanud internetist saadud andmete kohaselt. Peamiselt saadi informatsiooni veebikeskkondadest *inforegister.ee* ja *e-krediidiinfo.ee*.

Uuringu käigus tuvastati, et kuue ettevõtte puhul, kes olid 31.12.2019 seisuga RIK registri kohaselt tegutsEVad, oli 2020. aasta jooksul toimunud tegevuses muudatus. Nimetatud ettevõtetest neli on 2020. aasta teisel poolaastal registrist kustutatud ning kaks on likvideerimisel. Ühe likvideerimisel oleva ettevõtte 2019. aasta aruandes oli ka juhtkond välja toonud, et üldise majanduslanguse tingimustes ei ole ettevõtte tegevuse jätkamine mõistlik ja jätkusuutlik, mistõttu alustati

likvideerimisprotsessiga. Laiendades saadud infot kogu majutussektorile, siis saab järeldada, et leidub ka selliseid ettevõtteid, kes on otsustanud äritegevuse lõpetada tulenevalt pandeemiast tulenenud probleemidest, mis kokkuvõttes vähendab sektori mahtu ja võimekust pakkuda turistidele erisuguseid majutusteenuseid.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kas Eesti majutussektori ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes on aruandekuupäeva järgsed sündmused avalikustatud nõuetekohaselt ning kuidas on välja toodud aruandekuupäeva järgse sündmusena 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukord. Samuti uuritakse, kas ettevõtteid on hinnatud jätkusuutlikuks ning kas ettevõtte on olnud jätkusuutlik ka järgneval, 2020. aastal.

Eesmärgist lähtudes püstitatud hüpoteeside testimiseks koostati valim majutussektori 2019. aasta kohta esitatud aruannetest ning valimi kogusuuruseks sai 150 aruannet. Valimisse kaasati kõik valitud tegevusvaldkonnas tegutsevate ettevõtete 2019. aasta aruanded, mis olid, auditeeritud või läbinud ülevaatus.

Hüpoteeside testimisel selgus, et esimese ja teise hüpoteesi puhul saab vastu võtta alternatiivse hüpoteesi, kuid kolmanda puhul tuli vastu võtta nullhüpotees. Kokkuvõttes on võimalik hüpoteesidest järeldada järgmist:

1. Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes mõjutab 2020. aasta kevadel kehtestatud eriolukorra kohta informatsiooni väljatoomist auditeerimine.
2. Auditeerimine on mõjutanud Eesti majutussektoris tegutsevate ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetes eriolukorrast tingitud esimeste otsuste avalikustamist.
3. Eesti majutussektoris tegutsevate auditi- või ülevaatuskohustuslastest ettevõtete 2019. aasta majandusaasta aruannetele lisatavas vandeaudiitori aruandes ei ole pandeemiast tingitud majanduslik olukord mõjutanud tegevuse jätkuvuse hindamist.

Esimese hüpoteesi testimisel kontrolliti ka eriolukorra kajastamise korrektsus majandusaasta aruannetes ning leiti, et ligi 90% ettevõtetest, kes olid eriolukorda maininud, esitasid selle raamatupidamise aruandes nõuetekohaselt ehk toodi välja lisas „Sündmused pärast aruandekuupäeva“.

Kõikjal aruannetes, kus pandeemiat mainiti, oli 2019. aasta mõistes peetud sündmust mittekorrigeerivaks sündmuseks, kuid kokkuvõttes mainiti pandeemiat vaid 45% aruannetest. Töö autor teostas kvalitatiivse analüüsi, mille käigus otsiti aruannetest avaldatud informatsiooni, missuguseid otsuseid on pandeemiaga toimetulekuks pidanud juhtkond vastu võtma ning milliseid meetmeid on rakendatud. Aruanded, kus säärane informatsioon oli esitatud, oli kõige enam mainitud võimalust kasutada riigi poolt pakutavaid meetmeid, näiteks Töötukassa poolt makstav töötasu hüvitis, maksude intressita ajatamine, laen Kredexi käendusel ja EAS-ilt turismisektorile makstavad toetused.

Ettevõtted ei pääsenud sisemistest muudatustest ning üheks peamiseks otsuseks sai töötajate koondamine, mis vähendab oluliselt tööjõukulusid. Lisaks toodi välja, et tegeletakse üldisemalt kulude efektiivsema opereerimisega, mille käigus soovitakse osapoolte vastastikusel kokkuleppel rendimakseid või muudest teenuslepingutest tulenevaid makseid ajutiselt peatada. Ettevõtted, kelle bilansis oli 2019. aasta lõpu seisuga laenukohustus, taotlesid pankadelt laenu maksepuhkust või näiteks laenu tähtaja pikendamist. Osadel ettevõtetel oli emettevõtte või omanike kinnitus neilt vajadusel tegevuse jätkamiseks finantstoe saamiseks.

Kooskõlas kolmanda hüpoteesiga uuriti lisaks auditeeritud aruannetega koos esitatud vandeaudiitori otsuseid, mille tulemusena leiti, et vaid seitsme ettevõtte puhul oli vandeaudiitor 2019. aasta aruande osas väljastatud otsuses tähelepanu pööranud pandeemia tingimustele, mis võivad omada mõju ettevõtte tegevuse jätkuvusele. Nendest ühel oli vandeaudiitor otsusest loobunud, kuna audiitorid ei suutnud koguda piisavat tõendusmaterjali COVID-19 võimalike mõjude hindamiseks jätkuvusele ning ettevõtte võimele genereerida piisavaid rahavooge. Sellise olulise asjaolu rõhutamine vandeaudiitori otsuses näitab vandeaudiitori professionaalsust ja head võimet ennetada võimalikke riske.

Uuringu käigus tuvastati, et ettevõtetes, kus läbiti 2019. aasta osas audit või ülevaatus ning on 2019. aastal teenitud kahjumit, ei ole vandeaudiitori otsuses pandeemia tingimuste mõju tegevuse jätkuvusele mainitud. Selliseid ettevõtteid oli kokku 19 ning töö autor leidis, et nendest seitset on auditeerinud ettevõtte, mis kuulus suurima audiitorteenuste käibega 20 audiitorfirmade hulka perioodil 2019-2020.

Sellisel juhul võivad tekkida kahtlustused audiitorite motiivides, miks ei ole otsuses tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööratud COVID-19 pandeemia tingimustes, kuid tuleb arvestada, et vandeaudiitori otsus põhineb suuresti täiendaval lisainformatsioonil, mida ettevõtte juhtkond edastab neile, kuid ei kajasta aruandes, seega ei saa kindlalt lugeda antud otsuseid ebakompetentseks või vääraks.

Töö autor uuris valimisse kaasatud 150 ettevõtte tegevust 2021. aastal ning enamus ettevõtetest on oma tegevusega jätkanud internetist saadud andmete kohaselt. Uurimuse käigus tuvastati, et kuue ettevõtte puhul, kes olid 31.12.2019 seisuga RIK registri kohaselt tegutsevad, oli 2020. aasta jooksul toimunud tegevuses muudatus. Kuuest ettevõtetest neli kustutati registrist 2020. aasta teisel poolaastal ning kaks ettevõtet on likvideerimisel. Laiendades saadud infot kogu majutussektorile, siis saab järeldada, et leidub ka selliseid ettevõtteid, kes on otsustanud äritegevuse lõpetada tulenevalt pandeemiast tulenenud probleemidest, mis kokkuvõttes vähendab sektori mahtu ja võimekust pakkuda turistidele erisuguseid majutusteenuseid.

Magistritöö järeldusteks saab lugeda eelnevalt loetletud hüpoteeside tulemusi ning järgnevaid järeldusi:

1. Valimi analüüsimisel selgus, et pooled majutussektori ettevõtjad ei ole 2019. aasta majandusaasta aruandes olulisi aruandekuupäeva järgseid sündmusi avalikustanud ega kirjeldanud.
2. Majandusaasta aruanded, kus oli eriolukorda mainitud, oli see nõuetekohaselt kajastatud.
3. Majutussektoris on olnud riigi poolt pakutavad abimeetmed toimetulekuks väga vajalikud ning on täitnud enda eesmärgi.
4. Ettevõtted majutussektoris on pidanud koondama palju töötajaid, mistõttu lisandus tööturule juurde töötuid, kes tulevikus võivad vajada ümberkoolitamist, kuna majutussektori taastumine võib võtta aastaid.
5. Koroonapandeemiat käsitleti Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes kui mittekorrigeerivat sündmust.

Magistritöö tulemusest lähtuvalt olid ettevõtted ja vandeaudiitorid tuleviku osas enamjaolt optimistlikud, kuna loodeti, et koroonaviirus taandub. Kahjuks järgnes 2020. aasta kevadisele eriolukorrale sügisel taas nakatunute tõus, mis viis järjekordsete ühiskondlike piiranguteni. Sellist olukorda ei suuda keegi ette ennustada. Siinkohal teeb töö autor ettepaneku ettevõtetele ja

vandeaudiitoritele olla tulevikus taolistes olukordades hinnangute andmisel rohkem konservatiivsem. Antud juhul ei olnud saadud teadlastelt piisavat kindlustunnet, et koroonaviirus kiiresti raueks, mistõttu ei olnud näiteks majutussektori ettevõtetal piisavat alust olla kindel tavapärase tegevuse jätkumises peale 2020. aasta kevadet.

Magistritöö on kasulik isikutele, kes tunnevad huvi, kuidas oli majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes pandeemiat kajastatud ning missuguseid toimetuleku meetmeid on juhtkonnad avalikkusele avaldanud. Töös esitatud informatsioon võib olla märguanne järelevalveasutustele, et olulist aruandekuupäeva järgse informatsiooni avalikustamine nõuetekohaselt ei ole tavapärase situatsioon.

SUMMARY

DISCLOSURE OF EVENTS AFTER THE REPORTING DATE AND ASSESSMENT OF THE CONTINUITY OF OPERATIONS IN THE REPORTS OF THE ESTONIAN ACCOMMODATION SECTOR FOR THE FINANCIAL YEAR 2019 IN THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Heleri Soe

The aim of the master's thesis was to find out whether the events after the reporting date have been properly disclosed in the annual reports of Estonian accommodation companies in 2019 and how the emergency situation established in the spring of 2020 as an event after the reporting date is presented. It is also examined whether the companies have been assessed as going concern and whether the company has been sustainable in the following year, 2020.

The theory chapter presents the procedure for recording events after the reporting date in accordance with international and Estonian standards. In addition, it is identified what may affect the company's management to disclose voluntary information in the annual report. As the economic situation caused by the coronavirus can also affect the continuity of the company's operations, the theoretical part describes the role of the sworn auditor and the company's management in assessing the continuity.

The hypotheses of the master's thesis based on the goal are the following:

1. In the annual reports of the Estonian accommodation sector for 2019, auditing influences the disclosure of information on the emergency situation established in the spring of 2020.
2. The audit has affected the disclosure of the first decisions due to the emergency situation in the 2019 annual reports of the companies operating in the Estonian accommodation sector.

3. In the sworn auditor's report attached to the annual reports of companies subject to audit or inspection operating in the Estonian accommodation sector in 2019, the economic situation due to the pandemic has affected the assessment of business continuity.

In order to test the hypotheses based on the objective, a sample of reports submitted for the accommodation sector for 2019 was prepared and the total sample size was 150 reports. The sample included all 2019 reports of companies operating in the selected field of activity that had been audited or passed a review. Hypotheses were tested using a chi-square test during quantitative analysis. The various information what was received during annual report research has been examined during qualitative analysis using a word cloud to describe the most commonly used solutions.

Testing the hypotheses revealed that an alternative hypothesis could be accepted for the first and second hypotheses, but a zero hypothesis had to be accepted for the third. In summary, the following can be deduced from the hypotheses:

1. In the annual reports of the Estonian accommodation sector for 2019, auditing influences the disclosure of information on the emergency situation established in the spring of 2020.
2. The audit has affected the disclosure of the first decisions due to the special situation in the 2019 annual reports of the companies operating in the Estonian accommodation sector.
3. In the sworn auditor's report attached to the annual reports of companies subject to audit or inspection operating in the Estonian accommodation sector in 2019, the economic situation due to the pandemic has not affected the assessment of business continuity.

In addition to the results of the hypotheses listed above, the following conclusions from the qualitative analysis can be considered the conclusions of the master's thesis:

1. The analysis of the sample revealed that half of the enterprises in the accommodation sector did not disclose or describe significant events after the reporting date in the annual report for 2019.
2. The annual reports, where was mentioned the emergency situation what took place in spring of 2020, was the information revealed according to standards.
3. In the accommodation sector, the support measures provided by the state have been very necessary to cope and have served their purpose.

4. Companies in the accommodation sector have had to lay off a large number of workers, which has led to the addition of unemployed people to the labor market who may need retraining in the future, as the recovery of the accommodation sector may take years.
5. The corona pandemic was treated in the Estonian accommodation sector's annual reports for 2019 as a non-corrective event.

Based on the results of the master's thesis, companies and sworn auditors were mostly optimistic about the future, as it was hoped that the coronavirus would recede. Unfortunately, the emergency situation in spring 2020 was followed by another rise in the number of people infected in the autumn, which led to another social restriction. No one can predict this kind of situation. At this point, the author suggests that companies and sworn auditors should be more conservative in making assessments in such situations in the future. In this case, the researchers did not have sufficient confidence that the coronavirus would disappear quickly, so that, for example, companies in the accommodation sector did not have sufficient grounds to be sure that their normal activities would continue after spring 2020.

The master's thesis is useful for people who are interested in how the pandemic was reflected in the 2019 annual reports of the accommodation sector and what coping measures have been disclosed to the public by the management. The information presented in the work may be a warning to the supervisory authorities that proper disclosure of information after the reporting date in annual reports is not a common situation.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

AJN aastaraamat. AJN. Kättesaadav:

https://media.voog.com/0000/0041/6835/files/AJN%20aastaraamat_2019_2020.pdf, 11. aprill 2021.

Anandarajan, A., Kleinman, G., Palmon, D. (2008). Novice and expert judgment in the presence of going concern uncertainty. *Managerial Auditing Journal*. 23 (4), 345-666.

Aruandluskorraldus. Rahandusministeerium. Kättesaadav:

<https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/aruandluskorraldus>, 10. märts 2021.

Audiitorkogu juhendmaterjal koroonaviiruse mõju käsitlemiseks raamatupidamise aastaaruandes 2020. Audiitorkogu. Kättesaadav:

<https://www.auditorkogu.ee/est/metodoloogiakomisjoni-juhendid>, 08. märts 2021.

Audiitortegevuse seadus. RT I, 21.11.2020, 2.

Ball, R., Jayaraman, S., Shivakumar, L. (2012). Audited financial reporting and voluntary disclosure as complements: A test of the confirmation hypothesis. *Journal of Accounting and Economics*. 53(1), 136–166.

Binaarsete tunnuste analüüsimeetodid. Eesti Maaülikool. Kättesaadav:

http://www.eau.ee/~ktanel/bin_tunnuste_analyys/pt26.php, 03. aprill 2021.

Blay, A.D., Geiger, M.A. (2013). Auditor fees and auditor independence: evidence from going concern reporting decisions. *Contemporary Accounting Research*. 30 (2), 579-606.

Boone, J. P., Khurana, I. K., Raman, K. K. (2012). Audit market concentration and auditor tolerance for earnings management. *Contemporary Accounting Research*. 29 (4): 1171–1203.

Carvalho, A. O., Rodrigues, L. L., Branco, M. C. (2017). Factors influencing voluntary disclosure in the annual reports of Portugese foundations. *International Society for Third-Sector Research*. 28, 2278-2311.

COVID-19 mõjude leevendamise möödunud toetused. EAS. Kättesaadav:

<https://www.eas.ee/covid-19-toetused-vana/>, 11. aprill 2021.

COVID-19 mõjude leevendamise toetused. EAS. Kättesaadav: <https://www.eas.ee/covid-19-toetused/>, 11. aprill 2021.

- Daniela, H.C., Mihaela, I. C. (2018). Auditor's Uncertainty About Going Concern- Predictor of Insolvency Risk. *Ovidius University Annals, Economic Sciences Series*. 28 (2), 605-610.
- Darmadi, S. (2013). Corporate governance disclosure in the annual report. *Humanomics*. 29 (1), 4-23.
- DeFond, M.L., Raghunandan, K., Subramanyam, K.R. (2002). Do non-audit service fees impair auditor independence? Evidence from going concern audit opinions. *Journal of Accounting Research*. 40 (4), 1247-1274.
- EMTAK tegevusalad. Registrite ja Infosüsteemide Keskus. Kättesaadav: <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>, 15. jaanuar 2021.
- Erakorraline käendus majutus- ja toitlustussektorile, reisibüroodele ja reisikorraldajatele. Kredex. Kättesaadav: <https://www.kredex.ee/covid19/meede/erakorraline-kaendus-majutus-ja-toitlustussektorile-reisiburoodele-ja-reisikorraldajatele/>, 11. aprill 2021.
- Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 1126/2008, 3. november 2008, millega võetakse vastu teatavad rahvusvahelised raamatupidamisstandardid kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1606/2002, ELT L 320, 29.11.2008.
- Givoly, D., Hayn, C. (2000). The changing time-series properties of earnings, cash flows and accruals: has financial reporting become more conservative? *Journal of Accounting and Economics*. 29, 287-320.
- Gunawan, H., Lina, E.O. (2015). Mandatory and voluntary disclosure of annual report on investor reaction. *International Journal of Economics and Financial Issues*. 5 (Special issue), 311-314.
- Habib, A., Hasan, M. M. (2020). Business strategies and annual report readability. *Accounting & Finance*. 60, 2513-2547.
- Healy, P.M., Palepu, K.G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of Accounting and Economics*. 31, 405-440.
- Henriques, I., Sadosky, P. (1999). The relationship between environmental commitment and managerial perceptions of stakeholder importance. *Academy of Management Journal*. 42(1), 87-99.
- IAS 10. *Events after the Reporting Period*. Kättesaadav: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-10-events-after-the-reporting-period/>, 11. märts 2021.
- Inforegister. Inforegister. Kättesaadav: <https://inforegister.ee/>, 01. märts 2021.
- International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (SMEs). Kättesaadav: <https://www.ifrs.org/issued-standards/ifrs-for-smes/>, 28. märts 2021.

- ISA 570. *Tegevuse jätkuvus*. Kättesaadav: <https://www.audiitorkogu.ee/est/kutsetegevuse-standardid-1>, 11. märts 2021.
- Ismail, K. N. I. K., Chandler, R. (2004). The Timeliness of Quarterly Financial Reports of Companies in Malaysia. *Asian Review of Accounting*. 12 (1), 1–18.
- Izuymov, I.V., Liman, I.A., Korenkova, S.I., Sadykova, H.N., Ignatova, Y.V., Bogdanova, J.Z. (2017). Economic and legal review of pretrial warning of insolvency in foreign legislation. *Man in India*. 97 (20), 475-493.
- Johnstone, K. M., Gramling A. A., Rittenberg L. E. (2013). Auditing: A Risk-Based Approach to Conducting a Quality Audit. *Mason*. OH: Cengage Learning.
- Kawada, B.S., Wang, J.J. (2020). Annual report readability subsequent to going-concern opinions. *Managerial Auditing Journal*. 35 (1), 24-42.
- Keusch, T., Bollen, L. H. H., Hassink, H. F. D. (2012). Self-serving bias in annual report narratives: an empirical analysis of the impact of economic crises. *European Accounting Review*. 21 (3), 623-648.
- Lai, K.W. (2009). Audit opinion and disclosure of audit fees. *Journal of Accounting Auditing and Finance*. 24 (1), 91-114.
- Lara, J.M.G., Osmá, B.G., Penalva, F. (2007). Board of Directors' Characteristics and Conditional Accounting Conservatism: Spanish Evidence. *European Accounting Review*. 16 (4), 727-755.
- Larissa Merkulova, Registrate ja Infosüsteemide Keskuse esindaja 28. jaanuari 2021. a e-kiri.
- Legoria, J., Reichelt, K.J., Soileau, J.S. (2018). Auditors and Disclosure Quality: The Case of Major Customer Disclosures. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 37 (3), 163-189.
- Lim, S., Matolcsy, Z., Chow, D. (2007). The association between Board Composition and different types of voluntary disclosure. *European Accounting Review*. 16 (3), 555-583.
- Lischinsky, A. (2011). In times of crisis: a corpus approach to the construction of the global financial crisis in annual reports. *Critical Discourse Studies*. 8 (3), 153-168.
- Liu, R., Kong, X., San Z., Tsang, A. (2018). Audited financial reporting and voluntary disclosure: International evidence on management earnings forecasts. *Int J Audit*. 22, 249–267.
- Lobo, G. J., Zhao Y. (2013). Relation between audit effort and financial report misstatements: Evidence from quarterly and annual restatements. *The Accounting Review*. 88 (4), 1385–1412.
- Lopatta, K., Alexander, K., Gastone, L., Tammen, T. (2020) *To report or not to report about Coronavirus? The role of periodic reporting in explaining capital market reactions during the COVID-19 pandemic*. SSRN. Kättesaadav: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3567778, 29. september 2020.

- Lopez, D. M., Peters, G. F. (2012). The effect of workload compression on audit quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 31(4): 139–165.
- Majandusaasta aruande taksonoomia ja selle alusel koostatavate raamatupidamise aastaaruande vormide kehtestamine. RT I, 28.12.2019, 18.
- Maksu- ja Tolliameti info seoses koroonakriisiga. Maksu- ja Tolliamet. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/maksu-ja-tolliameti-info-seoses-eriolukorraga>, 11. aprill 2021.
- Meek, G. K., Roberts, C. B., Gray, S. J. (1995). *Journal of International Business Studies*. 26 (3), 555-572.
- Millised ettevõtted pidasid kriisile paremini vastu? Statistikaamet. Kättesaadav: https://www.stat.ee/et/uudised/millised-ettevõtted-pidasid-kriisile-paremini-vastu?fbclid=IwAR2Gj_JiVyR-2w0RjnPdMA02D5k2rq_eA2Fhh6H-XVX6HYx6Faj5LLnwdws, 13.veebbruar 2021.
- Nguyen, T.M.H., Nguyen, N. T., Nguyen, H. T. (2020). Factors affecting voluntary information Disclosure on Annual Reports: Listed Companies in Ho Chi Minh City Stock Exchange. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 7 (3), 53-62.
- Osadchy, E. A., Akhmetshin, E. M., Amirova, E.F., Bochkareva, T. N., Gazizyanova, Y. Y., Yumashev, A. V. (2018). Financial Statements of a Company as an Information Base for Decision-Making in a Transforming Economy. *European Research Studies Journal*. 21 (2), 339–350.
- Parola, F., Satta, G., Penco, L., Profumo, G. (2013). Emerging Port Authority communication strategies: Assessing the determinants of disclosure in the annual report. *Research in Transportation Business & Management*. 8, 134-147.
- Pivac, S., Vuko T., Cular, M. (2017). Analysis of annual report disclosure quality for listed companies in transition countries. *Economic Research*. 30 (1), 721-731.
- Pridgen, A., Wang, K. J. (2012). Audit Committees and Internal Control Quality: Evidence from Nonprofit Hospitals Subject to the Single Audit Act. *International Journal of Auditing*. 16, 165–183.
- Raamatupidamise seadus. RT I 2002, 102, 600.
- Raportid. E-Krediidiinfo. Kättesaadav: <https://www.e-krediidiinfo.ee/>, 08. märts 2021.
- Read, W. J., Yezegel, A. (2018). Going-concern opinion decisions on bankrupt clients: Evidence of long-lasting auditor conservatism? *Advances in Accounting*. 40, 20-26.
- Rowbottom, N., Lymer, A. (2010). Exploring the use and users of narrative reporting in the online annual report. *Journal of Applied Accounting Research*. 11 (2), 90-108.

- RTJ 1. Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/aruandluskorraldus>, 10. märts 2021.
- RTJ 15. Lisades avalikustatav informatsioon. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/aruandluskorraldus>, 10. märts 2021.
- Shleifer, A., Vishny, R. (1997). A survey of corporate governance. *Journal of Finance*. 52, 737–783.
- Spero, L.L. (1979). *The extent and causes of voluntary disclosure of financial information in three European capital markets: An exploratory study*. (Avaldamata doktoritöö) Harvard University.
- Suwardjono, S. (2011). Engineering Accounting Theory of Financial Reporting. *Yogyakarta: BPFE Yogyakarta*. 3 (5).
- Zoysa, A. D., Rudkin, K. (2010). An investigation of perceptions of company annual report users in Sri Lanka. *International Journal of Emerging Markets*. 5 (2), 183-202.
- Tagesson, T., Öhman, P. (2015). To be or not to be- auditors' ability to signal going concern problems. *Journal of Accounting & Organizational Change*. 11 (2), 175-192.
- Thabit, H.T., Raewf, M.B. (2016). *The Impact of Voluntary Disclosure on SMEs in Developing Countries*. Proceeding 6th International Conference on Global Social Entrepreneurship, Kota Bharu.
- Töötasu hüvitis 2021. Töötukassa. Kättesaadav: <https://www.tootukassa.ee/content/toetused-ja-huvitised/tootasu-huvitis>, 11. aprill 2021.
- Töötasu hüvitise määramine 2020. Töötukassa. <https://www.tootukassa.ee/content/tootukassast/tootasu-huvitis>, 11. aprill 2021.
- Valitsus kiitis heaks koroonaviiruse mõjul raskustesse sattunud tööandjate ja töötajate toetamise meetme. Tööelu. Kättesaadav: <https://www.tooelu.ee/et/uudised/COVID-19-ja-tooelu/2594/valitsus-kiitis-heaks-koroonaviiruse-mojul-raskustesse-sattunud-tooandjate-ja-tootajate-toetamise-meetme>, 11. aprill 2021.
- Vergoossen, R. G. A. (1993). The use and perceived importance of annual reports by investment analysts in the Netherlands. *European Accounting Review*. 2, 219-244.
- Verrecchia, R.E. (1983). Discretionary disclosure. *Journal of Accounting and Economics*. 5 (1), 179-194.
- Viktor Somov, Registrate ja Infosüsteemide Keskuse süsteemi halduri 12. jaanuari 2021. a e-kiri.
- Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete rahvusvaheline finantsaruandlusstandard (IFRS). Rahandusministeerium. Kättesaadav: <https://www.rahandusministeerium.ee/et/easb/aruandluskorraldus>, 18. aprill 2021.

Wolfe, R. (1991). The use of content analysis to assess corporate social responsibility. In J.Post (Ed.). *Research in corporate social performance and policy*. 13, 281.307. Greenwich, CT: JAI Press.

LISAD

Lisa 1. Audiitorkogu juhendmaterjal koroonaviiruse mõju käsitlemiseks raamatupidamise aastaaruandes mittekorrigeeriva sündmuse puhul

1. Aruandekuupäeva järgsete sündmuste lisa üldosa – üldine olukorra kirjeldus

Näide #1.1

2020. aasta alguses kinnitati uue koroonaviiruse (COVID-19) olemasolu ja praeguseks on see levinud üle kogu maailma, sealhulgas Eestisse, põhjustades eriolukorra väljakuulutamise ning probleeme ettevõtetele ja majandustegevusele.

Näide #1.2

Maailma Tervishoiuorganisatsioon (WHO) sai Hiinast esmased teated uue koroonaviiruse (COVID-19) kohta 2019. aasta detsembris. 2020. aasta esimeste kuude jooksul on see viirus levinud üle kogu maailma, 11. märtsil 2020 kuulutas WHO viiruspuhangu pandeemiaks. Paljudes riikides on välja kuulutatud eriolukord. Pandeemia on põhjustanud majandusele ja ettevõtetele ulatuslikke probleeme.

2. Aruandekuupäeva järgsete sündmuste lisa üldosa – hinnang, kas juhtkond käsitleb COVID-19 mõju korrigeeriva või mittekorrigeeriva sündmusena

Kui tegu ei ole korrigeeriva sündmusega:

Näide #2.1

Ettevõtte käsitleb seda haiguspuhangut ja eriolukorda mittekorrigeeriva aruandekuupäeva järgse sündmusena.

Kui tegu on korrigeeriva sündmusega, siis selliste sündmuste mõju kajastatakse lõppenud aruandeperioodi bilansis ja kasumiaruandes, käesolev juhend käsitleb üksnes neid olukordi, kus tegu ei ole korrigeeriva sündmusega.

Lisa 1 järg

3. Aruandekuupäeva järgsete sündmuste lisa üldosa – hinnang, kas COVID-19 mõju on oluline ettevõtte äritegevusele

Tegevusvaldkonniti võib COVID-19 mõju olla erinev. Kui mõju on oluline, tuleb see lisades avalikustada (RTJ 1.101), sh avalikustatakse COVID-19 kvantitatiivne mõju, kui see on usaldusväärsetel põhjustel mõõdetav, otstarbekas ja võimalik mõistliku kulu või pingutusega (vt ka Tasakaal informatsiooni kogumiseks tehtavate kulutuste ja informatsioonist saadava kasu vahel RTJ 1.63-64). Kui COVID-19 mõju tekitab olulise ebakindluse ettevõtte jätkuvuse suhtes või ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsev, siis seda peab käsitlema eraldi (vt punkt 4).

Kui ettevõtte ei ole oluliselt mõjutatud:

Näide #3.1

Jälgime olukorda hoolikalt ja praegusele positsioonile tuginedes ei avalda see märkimisväärset negatiivset mõju meie tegevusele. Kuna olukord on ebakindel ja kiiresti arenev, ei pea me otstarbekaks kvantitatiivse hinnangu andmist haiguspuhangu võimaliku mõju kohta ettevõttele ja tema finantsnäitajatele.

Kui ettevõtte on oluliselt mõjutatud:

Näide #3.2

Koroonaviiruse pandeemia mõju ettevõttele on oluline tulenevalt /siin täpsustada, millega seoses nii juhtunud on, kas näiteks konkreetsed piirangud vm. / ning viiruse tõkestamisele järgnevalt üldisest majanduslangusest, kuid käesoleva raamatupidamise aastaaruande koostamise ajal ei ole seda mõju võimalik kvantitatiivselt hinnata. Ettevõtte juhtkond analüüsib praeguste arengute mõju ning /sisestada edasised tegevused/.

4. Olukord, kui esineb oluline ebakindlus ettevõtte jätkuvuse suhtes või ettevõtte ei ole jätkuvalt tegutsev

Kui tegevuse jätkuvuse suhtes esineb oluline ebakindlus, nõuab olukord avalikustamist kooskõlas RTJ 15ga (vt RTJ 15.16) ning olukorrad, kus ettevõtte lõpetab tegevuse järgneva 12 kuu jooksul, tuleb aruanne koostada lähtudes RTJ 13 põhimõtetest.

Lisa 1 järg

5. Aruandekuupäeva järgsete sündmuste lisa ettevõtte-põhine osa – näited võimalikest asjaoludest, mida arvesse võtta aruandekuupäeva järgsete sündmuste analüüsimisel ja vastava lisa koostamisel.

Lisame näitena asjaolusid, millega juhtkond võib arvestada COVID-19 ja erikorra mõju hindamisel. Need küsimused võivad olla abiks ka audiitoritele COVID-19 käsitlemiseks oma töövõttude läbiviimisel, juhtkonna hinnangute analüüsimisel ja enda töö dokumenteerimisel. Näidete loetelu pole ammendav ning vajab iga ettevõtte puhul individuaalset lähenemist, arvestades auditeeritava ettevõtte tegevuse eripära.

- Tarneahela katkestused ja/või olulised viivitused, mis võivad mõjutada sisendite hankimist või nende kulukust (nt viivitused / suutmatus toodet hankida);
- Tulude ja/või (neto)rahavoogude vähenemine (nt kliendi nõudluse vähenemise tõttu);
- Oluliste kliendi- või tarnelepingute sätted (nt mis võivad põhjustada karistusi või oluliste klientide kaotuse);
- Tavapäratult suured muutused varade väärtuses ja/või hindades;
- Likviidsusprobleemid (nt võimaliku suutmatus tõttu koguda piisavalt raha järgmise 12 kuu toimingute rahastamiseks);
- Krediidireitingu alandamine või muud tegurid, mis võivad negatiivselt mõjutada ettevõtte suutlikkust saada piisavat rahastamist;
- Laenukovenantide rikkumine ja sellest tulenevad laenuandja õigused laen ennetähtaegselt tagasi kutsuda;
- Koondamiste ja restruktureerimiste plaanid;
- Valitsuse meetmed ja nende võimalik mõju;
- Arvestusvaldkonnad, kus arvestushinnangute eeldused ja tegelik olukord on oluliselt erinev? Olukorras, kus viirusepuhang ja selle tagajärjed ei ole korrigeerivaks sündmuseks, ei arvestata nende mõjuga aruandekuupäeva seisuga tehtud arvestushinnangutes, kuid seda asjaolu võib olla vajalik aruande lisades välja tuua.
- Millised riskid võivad veel olla?
- Omanike otsused ettevõtte jätkuvuse suhtes muutunud olukorra

Lisa 2. Ettevõtted, kelle 2019. aasta majandusaasta aruannet uurimuses kasutati

	Registrikood	Ettevõtte nimi
1	14606893	Full Rest OÜ
2	14733605	PopUp hotell OÜ
3	12827093	OÜ Malvaste Invest
4	11579055	Kuivainetakeskus OÜ
5	10787062	osaühing MaineGrupp
6	11562273	Hotelweb OÜ
7	10469092	Hedro Balti Osaühing
8	14811966	RosenHausen OÜ
9	10116790	Osaühing AHVEN
10	11975779	OÜ Dreams
11	11999455	Osaühing Ranna Villa AV
12	11703489	Ratta osaühing
13	14418631	Matti Maja OÜ
14	10049906	OÜ Enn Roose & Ko
15	11262699	osaühing TAULI TORUPILLITALU
16	80406302	MTÜ Metsajärve Turismiarendus
17	11369441	Leppoja OÜ
18	10127397	Osaühing HILMERI
19	11524901	OÜ Pärlselja
20	12161582	Mesitaru OÜ
21	12572492	Oksakoht OÜ
22	14374508	MBS Property OÜ
23	11247850	Osaühing Kipi-Koovi
24	80288297	Mittetulundusühing PUUNA KÜLAARENDUS
25	10630653	OÜ ÖÖBIKUORU PUHKEKESKUS
26	11706708	LEROCCA OÜ
27	12537840	Georgi Hotell OÜ
28	12969002	OÜ Valestre
29	14210250	Peosaal OÜ
30	12576432	AL.Truumaa Turism OÜ
31	14703314	Porkuni Puhkekeskus OÜ
32	14669215	OÜ Mereääre Puhkemajad
33	12627052	OÜ Bricalis
34	10898999	OÜ Kukuranna
35	10987786	osaühing Kormoran Kayak
36	11620711	NovaBeta OÜ
37	12486723	Kaluri Residents OÜ

Lisa 2 järg

	Registrikood	Ettevõtte nimi
38	12869832	osaühing Lõvima
39	11120405	osaühing Tõrvaaugu PL
40	12963620	Arcatea Hotels OÜ
41	12327686	Nubes OÜ
42	10999909	Junsi Puhkekeskuse OÜ
43	14628920	puhkuse ja kultuurimaja "järvel" OÜ
44	10970774	OÜ COPS & MAX
45	10626290	PEIPSI PUHKEMAJANDUSE OSAÜHING
46	14201937	Suvekodu Pärnus OÜ
47	14251272	Puutsa Puhkekeskus OÜ
48	12063218	Kosmonautika OÜ
49	11538754	OÜ Kivi turismitalu
50	12745194	Aventurine OÜ
51	14267965	Kanderon OÜ
52	11000658	osaühing Fartel Külalistemaja
53	11233581	Actione OÜ
54	11073189	OÜ VAHI TARE
55	12131724	Werrew OÜ
56	10657505	Mir-Har OÜ
57	14759912	Treedex Development OÜ
58	14537620	Kloogaranna puhkemajad OÜ
59	14758385	MOENA OÜ
60	12901837	Animar Grupp OÜ
61	14433621	Tallinn Old Town Hotels OÜ
62	11994044	Tiri Talu OÜ
63	14257961	Villa Lavendel OÜ
64	12952421	Liivakella puhkemajad OÜ
65	10114807	Osaühing DRAKKAR
66	14376743	OÜ OLD BARON
67	14696904	Riga Old Town Hotels OÜ
68	11318455	Kursi Jahiloss Osaühing
69	14014810	Hektor Design Hostels OÜ
70	11117538	OÜ VIIMSI MÕIS
71	11485443	Agro planet OÜ
72	11445314	Sarmola OÜ
73	10799599	Usaldusühing KA MM
74	11706619	OÜ VÄLGI PUHKEMAJAD
75	10088562	TSÜKLONI HOTELLITEENUSTE OÜ
76	12326327	Rannamõisa OÜ
77	11455235	Landmark Holding OÜ
78	10163080	osaühing "TASMINO"

Lisa 2 järg

	Registrikood	Ettevõtte nimi
79	11546788	Flamingoland OÜ
80	12080955	Baltic Beach Holding OÜ
81	10972649	Osaühing Travel Balt
82	10540051	osaühing Amer Invest
83	14004970	OÜ Lydia Hotell
84	10228767	Aktsiaselts NARVA-JÕESUU SANATOORIUM
85	10164932	aktsiaselts "BARCLAY HOTELL"
86	12486835	Noorus OÜ
87	10953787	AS Sokotel
88	11693733	OÜ SPA Tours
89	10550032	Osaühing Pädaste Mõis
90	11033876	OÜ Hotell Telegraaf
91	10952552	Osaühing TLG HOTELL
92	10545025	osaühing HAVELI INVEST
93	10111427	Reval-Spordi Teeninduse Osaühing
94	10048350	MERITON HOTELS AS
95	10591404	Osaühing Fortuna Travel
96	80080734	Eesti Spordiselts Põhjakotkas
97	10296289	Aktsiaselts Johan GTJ
98	11423137	PJK Haldus OÜ
99	11013744	OÜ Ülemiste Hotell
100	10358725	AS Wasa
101	10083300	aktsiaselts Kuressaare Sanatoorium
102	11082171	OÜ GoHotels
103	14226191	Wolf Hotel OÜ
104	10410673	Finest Rannahotell OÜ
105	10109324	Aktsiaselts GMP Grupp
106	10922249	Osaühing Central Hotell
107	12518570	Management Mill OÜ
108	11658797	OÜ Gospa
109	10197908	Schlössle AS
110	10273940	aktsiaselts AA-LAN
111	10464232	OÜ von Ramm
112	12850301	V SpaaHotell OÜ
113	10275471	Estonia Spa Hotels AS
114	10493475	Aktsiaselts Scharmanto
115	11006552	OÜ KARUPESA HOTELL
116	10041810	HOTELL OLÜMPIA AS
117	10764017	Aktsiaselts Strand
118	14114233	Juhkentali Hotel OÜ
119	10242750	TONY OÜ

Lisa 2 järg

	Registrikood	Ettevõtte nimi
120	12955595	OÜ Laidoneri KV
121	10920753	OÜ EASY STAY HOSPITALITY GROUP
122	10075401	aktsiaselts HEAL
123	11349438	osaühing Dorpat
124	10741690	OÜ Grand Hotel Viljandi
125	10344321	Aktsiaselts Saku Maja
126	14169487	Centennial Hospitality OÜ
127	10696190	Hotell Tartu OÜ
128	11053554	OÜ Kalevi Veekeskus
129	11236415	Aqva Hotels Osahing
130	10379414	Aktsiaselts DZINGEL
131	12998104	Nunne Kvartal OÜ
132	11192119	Mehntack OÜ
133	11481633	Vihula Manor Hospitality Osahing
134	10358694	Osahing Arensburg
135	10435791	OÜ Pintmann Grupp
136	10149335	aktsiaselts Pühajärve Puhkekodu
137	11192283	Olive Hospitality OÜ
138	12669607	Tallinn Seaport Hotel OÜ
139	11144564	Aktsiaselts Haapsalu Kuurort
140	11280161	OÜ Hotell Euroopa
141	10722527	HANSAFOND GRUPP OÜ
142	11142720	TOOSIKANNU OÜ
143	14445585	Hektor Design Hostels Tallinn OÜ
144	12457242	OÜ Supeluse Hotell
145	90013555	Sihtasutus Holstre-Polli Vabaajakeskus
146	10653045	OÜ Solarcom
147	12407623	Virda Capital OÜ
148	90010634	Sihtasutus Mooste Mõis
149	10463860	Aktsiaselts Mahtra Teeninduse
150	10445714	Aktsiaselts Vinni Spordikompleks

Lisa 3. Esimese hüpoteesi testimise algandmed aastaaruandes eriolukorra kajastamise kohta

EMTAK kood	Pole kajastatud		On kajastatud		Kokku
	Auditeerimata	Auditeeritud	Auditeerimata	Auditeeritud	
5510	2	0	0	3	5
55101	13	7	1	54	75
55102	1	0	1	0	2
55103	15	0	0	2	17
5520	5	0	1	0	6
55201	6	0	1	2	9
55202	23	1	1	2	27
55203	9	0	0	0	9
Kokku	74	8	5	63	150

Allikas: autori koostatud lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Lisa 4. Teise hüpoteesi testimise algandmed esmaste otsuste kajastamise kohta aastaaruandes

Auditeerimine	EMTAK kood	Pole kajastatud	On kajastatud	Kokku
Auditeeritud	5510	2	1	3
	5520	0	0	0
	55101	24	37	61
	55102	0	0	0
	55103	0	2	2
	55201	1	1	2
	55202	3	0	3
	55203	0	0	0
	Auditeeritud kokku	30	41	71
Auditeerimata	5510	2	0	2
	5520	6	0	6
	55101	13	1	14
	55102	1	1	2
	55103	15	0	15
	55201	6	1	7
	55202	24	0	24
	55203	9	0	9
	Auditeerimata kokku	76	3	79
	Kõik kokku	106	44	150

Allikas: autori koostatud lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Lisa 5. Kolmanda hüpoteesi testimise algandmed

EMTAK kood	Audit/ülevaatus	Aruannete arv, kus ei ole vandeaudiitor tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööratud	Aruannete arv, kus on vandeaudiitor tegevuse jätkuvusele tähelepanu pööratud
5510	Audit	1	0
5510	Ülevaatus	2	0
55101	Audit	37	5
55101	Ülevaatus	19	0
55103	Audit	1	1
55201	Audit	0	1
55201	Ülevaatus	1	0
55202	Audit	3	0
-	Kokku	64	7

Allikas: autori koostatud lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruannete alusel

Lisa 6. Kvalitatiivses analüüsis kasutatud esmaste otsuste informatsioon

Registrikood	Ettevõtte nimi	Esitatud esmased otsused/lahendused (sõnapilve märksõnadena)
12063218	Kosmonautika OÜ	vähendatud töömaht; vähendatud töötasu; Töötukassa hüvitis
12901837	Animar Grupp OÜ	töökohtade säilitamine
12080955	Baltic Beach Holding OÜ	vähendatud töötasu; rendimaksete vähendamine; rahavoo planeerimine; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine; koondamine; kulubaasi vähendamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; laen Kredexi käendusel
10972649	Osaühing Travel Balt	Töötukassa hüvitis; EAS toetus; täiendkoolitused; koondamine; broneeringute edasi lükkamine
10540051	Osaühing Amer Invest	Kredex garantii; maksude ajatamine; Töötukassa hüvitis
12486835	Noorus OÜ	ajutine sulgemine; kulude optimeerimine
11693733	OÜ SPA Tours	ajutine sulgemine; vähendatud töötasu; Töötukassa hüvitis; koondamine; laen Kredex'i käendusel
10550032	Osaühing Pädaste Mõis	nõuete sissenõudmine; tarneahela ülevaatus; ajutine sulgemine; koondamine; maksude ajatamine; Töötukassa hüvitis; laen Kredex'i käendusel
11033876	OÜ Hotell Telegraaf	ajutine sulgemine; teenuslepingute ajutine peatamine; vähendatud töömaht, vähendatud töötasu; koondamine; struktuurimuudatused; investeeringute peatamine; Töötukassa hüvitis
10952552	Osaühing TLG HOTELL	uus hinnakujundus; uued teenused; omanike toetus
10545025	Osaühing HAVELI INVEST	ajutine sulgemine; koondamine; Töötukassa hüvitis
10048350	Meriton Hotels AS	ajutine sulgemine; kulubaasi vähendamine; koondamine; rahavoo planeerimine; omanike toetus; arvelduskrediit pangast; laenu maksepuhkus
10591404	Osaühing Fortuna Travel	ajutine sulgemine; kulude optimeerimine
10296289	Aktsiaselts Johan GTJ	laenu maksepuhkus
11082171	OÜ GoHotels	vähendatud töötasu; lisatasudest loobumine; kodukontor; hoone osaline kasutus; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine
14226191	Wolf Hotel OÜ	vähendatud töötasu; rendimaksete vähendamine; rahavoo planeerimine; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine; koondamine; kulubaasi vähendamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; laen Kredex'i käendusel
10922249	Osaühing Central Hotell	Töötukassa hüvitis; kutsutakse antud laenu tagasi; laenu tähtaja pikendamine

Lisa 6 järg

Registrikood	Ettevõtte nimi	Esitatud esmased otsused/lahendused (sõnapilve märksõnadena)
11658797	OÜ Gospa	ajutine sulgemine; vähendatud töömaht; vähendatud töötasu; koondamine; võõrtööjõu koondamine; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine; Töötukassa hüvitis; maksude ajatamine;
10197908	Schlössle AS	omanike toetus; ajutine sulgemine; laenu maksepuhkus; maksude ajatamine; Töötukassa hüvitis
10464232	OÜ von Ramm	kulude optimeerimine
12850301	V SpaaHotell OÜ	omanike toetus; rendimaksete vähendamine
10493475	Aktsiaselts Scharmanto	omanike toetus; ajutine sulgemine; laenu maksepuhkus; maksude ajatamine; Töötukassa hüvitis
10764017	Aktsiaselts Strand	kulude optimeerimine; töötajad tasustatud puhkusel; koondamine; Töötukassa hüvitis
12955595	OÜ Laidoneri KV	Töötukassa hüvitis; EAS toetus; ajutine sulgemine
10920753	OÜ EASY STAY HOSPITALITY GROUP	Töötukassa hüvitis
10075401	aktsiaselts HEAL	Võimalusel kasutatakse riigi poolt antavaid meetmeid
10741690	OÜ Grand Hotel Viljandi	ajutine sulgemine; koondamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; kulude optimeerimine; struktuurimuudatused
14169487	Centennial Hospitality OÜ	Töötukassa hüvitis; EAS toetus
10696190	Hotell Tartu OÜ	kulude optimeerimine; uued teenused; Töötukassa hüvitis; EAS toetus
11053554	OÜ Kalevi Veekeskus	ajutine sulgemine; vähendatud töömaht; Töötukassa hüvitis; laenu maksepuhkus; maksude ajatamine; vähendatud töötasu; koondamine; EAS toetus; laen Kredexi käendusel; kulude optimeerimine
11236415	Aqva Hotels Osühing	ajutine sulgemine; Töötukassa hüvitis; maksude ajatamine; koondamine
11192119	Mehntack OÜ	ajutine sulgemine
11481633	Vihula Manor Hospitality Osühing	Töötukassa hüvitis
10358694	Osühing Arensburg	laenu maksepuhkus; EAS toetus
10435791	OÜ Pintmann Grupp	laenu maksepuhkus; maksude ajatamine; vähendatud töötasu; koondamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; arvelduskrediit pangast
10149335	aktsiaselts Pühajärve Puhkekodu	Töötukassa hüvitis; laenu maksepuhkus; EAS toetus; maksude ajatamine; omanike toetus; vähendatud töötasu
11192283	Olive Hospitality OÜ	Töötukassa hüvitis; EAS toetus

Lisa 6 järg

Registrikood	Ettevõtte nimi	Esitatud esmased otsused/lahendused (sõnapilve märksõnadena)
12669607	Tallinn Seaport Hotel OÜ	vähendatud töötasu; rendimaksete vähendamine; rahavoo planeerimine; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine; koondamine; kulubaasi vähendamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; laen Kredex'i käendusel
11280161	OÜ Hotell Euroopa	vähendatud töötasu; rendimaksete vähendamine; rahavoo planeerimine; teenuslepingute ajutine peatamine; investeeringute peatamine; koondamine; kulubaasi vähendamine; Töötukassa hüvitis; EAS toetus; laen Kredex'i käendusel
12457242	OÜ Supeluse Hotell	ajutine sulgemine; kulude optimeerimine
12407623	Virda Capital OÜ	kulude optimeerimine; omanike toetus
90010634	Sihtasutus Mooste Mõis	laenu maksepuhkus; Töötukassa hüvitis; teenuslepingute ajutine peatamine
10445714	Aktsiaselts Vinni Spordikompleks	ajutine sulgemine; vähendatud töötasu; Töötukassa hüvitis
10041810	Hotell Olümpia AS	kutsutakse antud laen tagasi; Töötukassa hüvitis

Allikas: lisa 2 esitatud ettevõtete majandusaasta aruanded

Lisa 7. Sõnapilve alusandmed (enimkasutatud lahendused)

Kasutatav märksõna	Aruannete arv, kus vastavaid meetmeid välja toodi
Töötukassa	30
Ajutine sulgemine	17
Koondamine	16
EAS toetus	14
Vähendatud töötasu	13
Kulude optimeerimine (sh kulubaasi vähendamine)	13
Teenuslepingute ajutine peatamine	9
Maksude ajatamine	9
Laenu maksepuhkus	9
Investeeringute peatamine	7
Omanike toetus	7
Laen Kredex-iga	7
Rendimaksete vähendamine	5
Rahavoo planeerimine	5
Vähendatud töömaht	4

Allikas: lisa 6 esitatud andmed majandusaasta aruannetest

Lisa 8. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina, Heleri Soe

1. annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Aruandekuupäeva järgsete sündmuste avalikustamine ja tegevuse jätkuvuse hindamine Eesti majutussektori 2019. aasta majandusaasta aruannetes COVID-19 pandeemia tingimustes“,

mille juhendaja on Monika Nikitina-Kalamäe,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh TalTechi raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks TalTechi veebikeskkonna kaudu, sealhulgas TalTechi raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

¹*Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil.*